

Anniliina Saarinen
Laura Väyrynen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö, 2023

KODIN ULKOPUOLELLE SIOITETTUJEN NUORTEN ITSENÄISTYMISSVALMIUDET

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

TIIVISTELMÄ

Anniliina Saarinen ja Laura Väyrynen

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten itsenäistymisvalmiudet. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus.

46 sivua ja 2 liitettä

Kevät 2023

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK)

Kotimaisissa ja kansainvälisissä tutkimuksissa on havaittu, että kodin ulkopuolelle sijoitetuilla nuorilla on aikuisuudessa elämän eri osa-alueilla esiintyvää huono-osaisuutta. Se voi ilmetä työllistymisen vaikeutena, kodittomuutena tai mielenterveysongelmina. Nuorten aikuistuminen sijaishuollosta tapahtuu muihin vastaavan ikäisiin verrattuna nopeutetulla aikataululla. Lisäksi sijaishuollon nuorten aiemmat kokemukset heijastuvat nuorten kykyihin aloittaa itsenäinen elämä. Tästä johtuen kodin ulkopuolelle sijoitetuilla nuorilla on usein tarve pidempiaikaiseen itsenäistymisvaiheen tukemiseen.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kerätä kuvailevalla kirjallisuuskatsauksella ajankohtaista tietoa siitä, mitä tutkimuksia kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten itsenäistymisestä on tehty ja selvittää niiden pohjalta, mitkä asiat vaikuttavat kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten itsenäistymiseen. Tavoitteena oli koota olemassa olevaa tietoa työelämäkumppanille aiheesta, jotta tietoa on helposti saatavilla ja sitä on mahdollista hyödyntää asiakastyössä sekä oman toiminnan kehittämiseksi. Opinnäytetyön työelämäkumppanina toimi Lilja Kodit oy.

Kirjallisuuskatsauksen aineistoon sopivia artikkeleita haettiin erilaisilla hakusanayhdistelmillä sekä suomen- että englanninkielisistä tietokannoista. Lopulliseen aineistoon valikoitui sisäänotto- sekä poissulkukriteerien myötä 13 kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten itsenäistymiseen liittyvää tieteellistä julkaisua.

Kirjallisuuskatsauksen mukaan kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten itsenäistymisvalmiuksiin vaikuttaviksi keskeisiksi teemoiksi osoittautuivat sosiaalisen tuen ja tukiverkon merkitys, arkielämän valmiudet ja taidot, sijaishuollon ja jälkihuollon roolit nuoren elämässä, terveyteen ja hyvinvointiin liittyvät seikat sekä nuoren osallisuuden ja pystyvyyden tunne. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten itsenäistymisvalmiuksiin sekä niiden tukemiseen vaikuttavia asioita löytyi usealta eri osa-alueelta ja useimmiten ne myös linkittyivät toisiinsa.

Asiasanat: itsenäistyminen (psykologia), kirjallisuuskatsaus, lastensuojelu, nuoret, sijaishuolto

ABSTRACT

Anniliina Saarinen and Laura Väyrynen

The preparedness of becoming independent of young people leaving the out-of-home care.

46 pages, 2 appendices

Spring 2023

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree Programme in Social Services

Bachelor of Social Services

In national and international studies, it has been observed that young people placed in out-of-home care experience disadvantage in various areas of life in adulthood. This can manifest as difficulties in finding employment, homelessness, or mental health problems. The transition to adulthood for young people in out-of-home care occurs on an accelerated schedule compared to their peers. Additionally, the previous experiences of young people in out-of-home care are reflected in their ability to start an independent life. As a result, young people placed in out-of-home care often have a need for longer-term support during their transition to independence. The partner of the thesis was Lilja Kodit oy. The aim of this thesis was to compile relevant and current information that the partner could use in work and on developing of their own operation

The objective of this thesis was to study what aspects have an effect on becoming independent when young people are leaving out-of-home care. A literature review was conducted, and articles answering to research questions were searched using various combinations of search terms. Both Finnish and English scientific databases were used to search for suitable articles. After different inclusion and exclusion criteria, a total of 13 articles were selected and reviewed for the thesis..

According to the literature review, five themes could be found to affect to the preparedness of young people on becoming independent when leaving out-of-home care. The themes were the significance of social support and social support network, life management skills and abilities, the role of out-of-home care and aftercare services in the life of young people, health and well-being, and the sense of inclusion and capability. Several different areas were found to affect the readiness and support for independent living of young people out-of-home care, and most often they were also interconnected.

Keywords: becoming independent (psychology), child protection, foster care, literature survey, young people

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 KESKEISET KÄSITTEET	6
2.1 16–18-vuotias nuori.....	6
2.2 Lastensuojelu ja sijaishuolto	7
2.3 Nivelvaihe ja elämänkulun käännekohta	7
2.4 Itsenäistyminen	8
2.5 Toimijuus ja osallisuus	9
2.6 Integraatio	10
2.7 Jälkihuolto	10
3 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TOTEUTTAMINEN	12
3.1 Kirjallisuuskatsauksen tarkoitus ja tavoite	12
3.2 Työelämäkumppani.....	12
3.3 Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä.....	13
3.4 Kirjallisuuskatsauksen aineisto ja analyysi.....	15
4 TULOKSET	18
4.1 Sosiaalinen tuki ja tukiverkko	18
4.2 Arkielämän valmiudet ja taidot	21
4.3 Sijaishuollon ja jälkihuollon roolit.....	24
4.4 Terveys ja hyvinvointi.....	27
4.5 Osallisuuden ja pystyvyyden tunne	30
5 POHDINTA	34
5.1 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	34
5.2 Opinnäytetyön tulokset.....	35
5.3 Ammatillinen kehittyminen	39
5.4 Opinnäytetyön tulosten hyödynnettävyys ja sovellettavuus	41
LÄHTEET.....	43
LIITE 1. Tiedonhaku- ja valintatulokset	47

LIITE 2. Kirjallisuuskatsauksen tutkimusaineiston kuvaus	48
--	----

1 JOHDANTO

Suomalaisissa ja kansainvälisissä tutkimuksissa on tuotu esiin kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten aikuisuuden huono-osaisuus, joka näkyy matalampana koulutuksena, työllisyydessä, kodittomuutena, varhaisena vanhemmuutena, rikollisuutena ja mielenterveysongelmina (Stein, 2006; Kestilä ym., 2012). Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuoret ja heidän elämänsä laitetaan usein rinnakkain julkisessa keskustelussa. Julkisista keskusteluista välittyvää kuvaa havainnollistaa erään nuoren kommentti: ”useimmille meille käy huonosti”. Kumpuaako kommentti mahdollisesti julkisen keskustelun ylläpitämästä mielikuvasta, jonka nuoret ovat sisäistäneet koskemaan itseään? Nuorten minäkuvan ja tulevaisuuden vuoksi on tärkeää saada sijoitettujen nuorten kokemuksia esille laajemmin. (Törönen & Vauhkonen, 2012, s. 91.)

Sijaishuollosta itsenäistyvien kohdalla aikuistuminen tapahtuu nopeutetussa ja tiivistetyssä aikataulussa, toisin kuin muilla vastaavan ikäisillä. Sijaishuollosta itsenäistyviltä usein odotetaan nopeaa aikuistumista. (Stein, 2006, s. 274.) Sijaishuollosta itsenäistytään yleensä 18-vuotiaana, mikä eroaa kotona asuvista samanikäisistä. Jälkihuollon tavoite on auttaa ja tukea nuorta aikuistumiseen vaadittavien valmiuksien saavuttamisessa (Jälkihuolto, i.a.). Jälkihuollossa työskentelyn tärkeimmät tavoitteet liittyvätkin opiskeluun, raha-asioiden hoitamiseen sekä itsenäiseen asumiseen ja arkeen. Tukea näihin annetaan taloudellisesti, psykososiaalisesti ja auttamalla asunnon ja opiskelupaikan saannissa. (Eronen, 2013, s. 72.) Jälkihuollon päättymisen ikäraja nostettiin vuoden 2020 alusta 21. ikävuodesta 25. ikävuoteen (Jälkihuolto, i.a.), mikä osaltaan vastaa tarpeeseen nuorten itsenäistymisvaiheen pidempiaikaiseen tukemiseen.

Opinnäytetyön tarkoituksena on kerätä ajankohtaista tietoa siitä, mitä viimeaikaisia tutkimuksia kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten itsenäistymisestä on tehty ja selvittää, mitkä asiat vaikuttavat kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten itsenäistymiseen. Tavoitteena on koota olemassa olevaa tietoa työelämäkumppanille aiheesta, jotta olemassa olevaa tietoa on helposti saatavilla ja sitä on mahdollista hyödyntää asiakastyössä sekä oman toiminnan kehittämisessä.

Opinnäytetyön työelämäkumppanina on Lilja kodit oy:n Tuusulassa sijaitseva pienryhmäkoti Peippo.

2 KESKEISET KÄSITTEET

2.1 16–18-vuotias nuori

Nuoruusikää kuvataan siirtymänä lapsuudesta aikuisuuteen. Nuoruudessa tapahtuu monia kehityskulkuun vaikuttavia muutoksia, jotka liittyvät fyysiseen kasvuun, ajattelun kehittymiseen sekä sosiaalisiin tekijöihin. Sosiaalisiin tekijöihin lukeutuvat läheisten ihmisten odotukset sekä yhteiskunnan rakenteet. Fyysisen kasvun ja sosiaalisten tekijöiden lisäksi nuori ohjaa itse omaa kehitystään. (Nurmi ym., 2014, s. 314.)

16–18-vuotiaan nuoren voidaan määritellä elävän keskinuoruutta, sillä keskinuoruuden ajatellaan sijoittuvan ikävuosien 15–18 tienoille. Keskinuoruuden vaiheelle tyypillistä on riippuvuuden väheneminen vanhempia kohtaan sekä pääasiallinen sopeutuneisuus omaa kypsyyttä kehoa kohtaan. Keskinuoruudessa oman tunne-elämän ja toiminnan tutkailuun sekä lisäksi toiminnan suunnitteluun on enemmän kykyjä kuin aiemmin. Keskeisessä osassa keskinuoruutta ovat nuoren seksuaalinen kehitys ja tärkeissä ihmissuhteissa tapahtuvat muutokset. Tässä vaiheessa kehitystä nuori myös alkaa muodostamaan realistisempaa käsitystä vanhemmistaan. (Marttunen ym., 2013, s. 9.)

Fysiologiset ja kehon rakenteen muutokset ovat yhteydessä nuoren minäkuvan muovautumiseen. Keskeisiä nuoren minäkuvaan vaikuttavia tekijöitä ovat myös muiden ihmisten palaute ulkonäöstä, ikätoverien hyväksyntä sekä menestys koulussa tai urheilussa. Minäkuva taas vaikuttaa siihen, millaisia toimintastrategioita nuoret käyttävät haastavissa tilanteissa. (Nurmi ym., 2014, s. 322, s. 354.)

Tutkimustiedon mukaan nuorten kehityksen kuvaillaan olevan valtaosan nuorista kohdalla jatkuvaa ja asteittaista, mutta samaan aikaan haavoittuvaa aikaa. Nuoruudessa riski monenlaiseen ongelmakäyttäytymiseen on osan nuorten kohdalla suurimmillaan. Osalla ongelmakäyttäytyminen vähenee siirtyessä aikuisuuteen, mutta osalla niin ei käy, jolloin päädytään usein vakavampiin ongelmiin. (Nurmi ym., 2014, s. 315.)

2.2 Lastensuojelu ja sijaishuolto

Lastensuojelusta säädetään lastensuojelulaissa, jonka tarkoitus on lapsen turvallisen kasvuympäristön, tasapainoisen ja monipuolisen kehityksen sekä erityisen suojelun turvaaminen. Lastensuojelun keskeisiä periaatteita on lapsen suotuisan kehityksen ja hyvinvoinnin edistäminen, lapsen ja perheen ongelmien ehkäiseminen ja riittävän varhainen puuttuminen havaittuihin ongelmiin. Lapsen etu on ensisijaisesti otettava huomioon lastensuojelua toteutettaessa ja lastensuojelun tarvetta arvioitaessa. (L 417/2007.)

Sijaishuolto on lapsen kasvatuksen ja hoidon järjestämistä kodin ulkopuolella huostaanotetulle, kiireellisesti sijoitetulle tai lastensuojelulain 83. §:ssä tarkoitetun väliaikaisen määräyksen nojalla sijoitetulle lapselle. Sijaishuoltopaikkana voi toimia perhehoito, ammatillinen perhekoti, lastensuojelulaitos tai muu lapsen tarpeen mukainen paikka. Ensisijaisesti lapsi pyritään sijoittamaan perhehoitoon pitkäaikaisemmissa sijoituksissa, mutta laitoshoidon voidaan päätyä, kun lapsen tilanne vaatii ammatillista osaamista. Murrosikäiselle lapselle laitoshoidon on usein tarkoituksenmukainen paikka. (Sijaishuolto, 2019.)

Kodin ulkopuolelle sijoitetuilla lapsilla on riski sosiaaliseen eriarvoistumiseen, ja he kohtaavat erityisiä haasteita aikuisuuteen siirtyessään. Vastaavan ikäisiin verrattuna kodin ulkopuolelle sijoitetut pärjäävät heikommin myöhemmin elämässään. Taustalla on lapsen varhaiset ja perheeseen liittyvät kokemukset, joilla on pitkäaikaisia vaikutuksia niin kykyihin, kognitiivisiin taitoihin kuin muihin taitoihin. Sijoituksen päättyminen ja aikuisuuteen siirtyminen tuovat haasteita kodin ulkopuolelle sijoitetuille. (Kestilä ym., 2012, s. 599–600.)

2.3 Nivelvaihe ja elämänkulun käännekohta

Elämänkulun käännekohdat ovat tapahtumia, jotka muuttavat yksilön elämänkulua. Käännekohdat ovat seurausta yksilön omista valinnoista, ratkaisuista tai yllättävistä tapahtumista. Ihmisen elämänkulun käännekohdiksi määrittyvät ne tapahtumat, hetket ja kohtaamiset, jotka ihminen subjektiivisen kokemuksensa

mukaan kokee merkittäviksi. Käännekohtat voivat esimerkiksi nuorten kohdalla olla tapahtumia, jotka liittyvät ihmissuhteisiin, itsenäistymiseen, sairastumiseen tai läheisen henkilön menehtymiseen. (Juntunen, 2020, s. 22.)

Nivelvaihe tarkoittaa nuorten kohdalla hetkeä, kun voidaan olettaa nuoren ottavan askel eteenpäin koulutuksellisella polulla (Juntunen, 2020, s. 20). Lastensuojelun näkökulmasta sijaishuollon kriittisenä nivelvaiheena voidaan pitää jälkihuoltoa, jolloin nuorelle tulee opettaa ja hänen tulee oppia itsenäisen elämän taidot. Riskien ja epävarmuuden ennakoinnilla sekä niiden käsittelyllä voi mahdollisesti välttää epäonnistumista siirtymässä itsenäiseen elämään sekä työelämään. (Timonen-Kallio ym., 2017, s. 27).

2.4 Itsenäistyminen

Itsenäistyminen liittyy elämänvaiheeseen, jossa irrottaudutaan lapsuuden kasvuympäristöstä kohti itsenäistä elämää ja aikuisuutta. Itsenäistymistä kuvaa prosessimaisuus ja vaiheittain tapahtuva kasvu. Siihen liittyy vahvasti fyysisen etäisyyden kasvu lapsuuden ympäristössä olleisiin ihmisiin. Sijaishuollossa kasvanneiden tapauksessa tämä tarkoittaa vanhempien lisäksi sijaishuollon työntekijöitä. (Törrönen & Vauhkonen, 2012, s. 8.)

Itsenäistyminen elämäntilanteena edellyttää nuorta toimimaan itsenäisesti sekä ottamaan vastuuta elämästään, mikä voi valmistautumisesta huolimatta tuntua yllättävän haastavalta (Törrönen & Vauhkonen, 2012, s. 57). Itsenäistyminen huostaanoton jälkeen voi tuoda mukanaan uusia haasteita kuten huolehtimisen omista asioista, asumisesta ja taloudenpidosta, mikä kuuluu itsenäistymisen ikäkauden haasteisiin (Eronen, 2013, s. 78). Nuoren hajanaiset sijoitukset ja löyhät sosiaaliset verkostot todennäköisesti ovat yhteydessä heikompaan kykyyn aloittaa itsenäinen elämä. Ensisijaisesti nuoren aikuistumisen tukeminen kuuluu vanhemmille, ja siksi ilman oman perheen tukea olevat tarvitsevat yhteiskunnalta vahvaa tukea ja lähiohjausta. (Hirschovits-Gerz ym., 2022, s. 24, s. 27.)

2.5 Toimijuus ja osallisuus

Toimijuuden voidaan sanoa olevan yksilön oma kokemus toimijuutta mahdollis-tavista sekä rajoittavista tekijöistä. Toimijuus muodostuu vuorovaikutuksessa yk-silön ja rakenteellisten, sosiaalisten sekä kulttuuristen kontekstien välillä. Nuorten toimijuutta tutkineen Tuula Gordonin mukaan toimijuudessa keskeinen ajatus on ihmisen tunne ja kokemus omaa elämää koskevien valintojen ja päätösten teke-misessä. (Juntunen, 2020, s. 20, s. 22.)

Osallisuuden viitekehys koostuu erilaisista teorioista, jotka selittävät ihmisen toi-mintaa ja sitä, kuinka yhteinen oleminen järjestetään. Osallisuuden viitekehysten sanotaan olevan tienviitta, jonka avulla on mahdollista suunnata palveluita, toi-mintaa, politiikkaa oikein, jotta heikommassa asemassa olevien osallisuus hyvin-voinnin lähteistä vahvistuu. (Isola, 2017, s. 10.)

On esitetty, että osallisuus voidaan jaotella kolmeen eri aihepiiriin, joita ovat 1) osallisuus omaan elämään 2) osallisuus vaikuttamisprosesseihin palveluissa, lä-hipiirissä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa 3) paikallinen osallisuus, jossa on mahdollisuus liittyä erilaisiin hyvinvoinnin lähteisiin sekä merkityksellisyyttä tuo-viin vuorovaikutussuhteisiin ja jossa on mahdollisuus vaikuttaa resurssien jaka-miseen (Isola, 2017, s. 23).

Lastensuojelussa osallisuudella tarkoitetaan oikeutta saada perusteltua tietoa suunnitelmista, ratkaisuista, toimenpiteistä ja suunnitelmista, jotka koskevat it-seä. Lisäksi osallisuuteen kuuluu mahdollisuus ilmaista mielipiteensä ja vaikuttaa itseä koskeviin asioihin. Osallisuudessa olennaista on vastavuoroisuus, sillä itseä koskeviin asioihin vaikuttaminen ei onnistu, mikäli asioiden käsittelyyn ei päästä mukaan tai niistä ei saada tietoa. Osallisuus konkretisoituu usein käytännössä osallistumisen kautta. (Lapsen osallisuus, 2022.)

Lasten ja nuorten osallisuutta on mahdollista vahvistaa kriittisen tietoisuuden he-rättelyllä sekä valmiuksilla sosiaaliseen ja toiminnalliseen yhteiselämään, jotka muovautuvat yhteiskunnallisen toiminnan sekä lähiyhteisön ja ihmissuhteiden kautta. Osallisuus sekä yhteisöllisyys tukevat yhdessä lasten ja nuoren

toimijuutta. Toimijuus näkyy tällöin kykynä tehdä omaa elämää koskevia ratkaisuja ja valintoja sekä mahdollisuutena vaikuttaa arkipäivän tilanteisiin. Lastensuojelussa toimijuutta voidaan sanoa olevan se, että lapsi toimii lastensuojelulaitoksen ulkopuolella. (Timonen-Kallio ym., 2017, s. 19–20.)

2.6 Integraatio

Integraatiolla tarkoitetaan kokonaisuudeksi tekemistä (Helne ym., 2004, s. 8). Kielitoimiston sanakirjan mukaan integroiminen on yhdentämistä ja integroituminen yhdentymistä (Kotimaisten kielten keskus, i.a.). Sosiaalityöhön liittyy ajatus integraatiosta ja osallisuudesta sekä pyrkimys lievittää vaikeiden sosiaalisten tilanteiden aiheuttamia seurauksia (Helne ym., 2004, s. 15). Sijaishuollossa integraatio voidaan nähdä työntekijän ja nuoren yhteisen työskentelyn tavoitteena, jonka pyrkimyksenä on positiivinen näkymä nuoren omasta tulevaisuudesta ja yhteiskunnan jäsenyyteen kiinnittyminen. Lastensuojelulaitoksen ohjaajan yhtenä työtehtävänä on lapsen ja nuoren integroiminen yhteisöön ja lapsuuden normeihin instituutioihin, kuten kouluun, harrastuksiin ja ystäviin. (Timonen-Kallio ym., 2017, s. 27–28.)

Sijaishuollon laitostyön perimmäisenä tavoitteena on lapsen ja nuoren yhteiskuntaan integroituminen, itsenäiseen elämään muuttaminen laitoksesta sekä koulutuksesta työelämään siirtyminen. Työntekijöiden yhteiskunnallisen ja sosiaalisen tietoperustan on oltava riittävä, jotta he ymmärtävät yhteiskuntaan kiinnittymisen prosesseja ja sen haasteita, ja jotta he voivat tukea nuorta itsenäistymisen eri vaiheissa. Itsenäistyminen voi epäonnistua tai jäädä vajaaksi, jos epävarmuustekijöitä ja riskejä ei ennakoita tai käsitellä. (Timonen-Kallio ym., 2017, s. 27.)

2.7 Jälkihuolto

Jälkihuolto on sijaishuollon tai pitkän avohuollon sijoituksen päättymisen jälkeen tarjottavaa kokonaisvaltaista tukea lapselle tai nuorelle, joko sijaishuollosta kotiutumiseen tai aikuistuvan nuoren itsenäistymiseen. Jälkihuollon tehtävänä on

turvata lapselle tai nuorelle tukea asumiseen, koulutukseen, sosiaaliseen ja psyykkiseen toimintakykyyn sekä toimeentuloon liittyvissä asioissa. Perustana jälkihuollon toteuttamiselle toimii yksilökohtainen sekä säännöllisesti tarkistettava jälkihuollon asiakassuunnitelma. (Jälkihuolto, i.a.) Jälkihuollon tarkoitus on nuoren itsenäisen elämän tukemisen lisäksi myös turvata aiemman sijaishuollon aikaansaamien myönteisten muutosten jatkuminen. Jälkihuolto sekä sijaishuolto voidaan nähdä limittäisinä vaiheina palvelupolussa. (Pukkio & Hipp, 2016, s. 6.)

Lastensuojelulaissa on säädetty, että jälkihuoltoa on järjestettävä lapselle tai nuorelle sijaishuollon jälkeen viimeistään, kun nuori täyttää 18 vuotta tai vähintään puoli vuotta yhtäjaksoisesti kestäneen sekä yksin lapsen kohdistuneen avohuollon sijoituksen jälkeen. Kunnan (kirjoittajien huomio; vuoden 2023 alusta hyvinvointialue) velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen on voimassa viisi vuotta lapsen kodin ulkopuolisen sijoituksen päättymisen jälkeen ja enintään siihen asti, kun nuori täyttää 25 vuotta. (L 542/2019.)

Jälkihuolto voi hyvin järjestettynä toimia myös ennaltaehkäisevänä tekijänä ja sen avulla on mahdollista ehkäistä lapsen tai nuoren syrjäytymistä. Jälkihuollon toteuttamisessa on tärkeää huomioida sen yksilöllisyys lapsen tai nuoren erilaisten tuen tarpeiden, voimavarojen sekä elämäntilanteen mukaisesti. (Pukkio & Hipp, 2016, s. 9, s. 14.) Jälkihuolto voi tarjota tukea esimerkiksi nuoren tulevaisuuden tarpeiden miettimiseen, asunnon hankkimiseen, harrastukseen sekä työllistymiseen (Minilex, i.a.).

3 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Kirjallisuuskatsauksen tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tarkoituksena on kerätä kuvailevalla kirjallisuuskatsauksella ajankohtaista tietoa siitä, mitä tutkimuksia kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten itsenäistymisestä on tehty ja selvittää niiden pohjalta, mitkä asiat vaikuttavat kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten itsenäistymiseen. Tavoitteena on koota olemassa olevaa tietoa työelämäkumppanille aiheesta, jotta olemassa olevaa tietoa on helposti saatavilla ja sitä on mahdollista hyödyntää asiakastyössä sekä oman toiminnan kehittämisessä.

Tutkimuskysymykset:

1. Miten kodin ulkopuolelle sijoitetun nuoren itsenäistymistä voidaan tukea?
2. Mitkä asiat vaikuttavat heikentävästi kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten itsenäistymiseen?

3.2 Työelämäkumppani

Työelämäkumppanina opinnäytetyössä on Lilja kodit oy:n Tuusulassa sijaitseva pienryhmäkoti Peippo. Pienryhmäkoti Peippo on yksityinen lastensuojelulaitos, jossa on seitsemän asiakaspaikkaa. Pienryhmäkodin asiakkaat ovat pääasiassa huostaanotettuja lapsia, mutta asiakkaina voi olla myös avohuollon tukitoimena sijoitettuna olevia sekä kiireellisesti sijoitettuja lapsia. Pienryhmäkotiin sijoitetaan pääasiassa 6–17-vuotiaita lapsia, mutta sisarusperusteella sijoitettuna voi olla myös nuorempia.

3.3 Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä

Opinnäytetyö on tutkimuspainotteinen ja tutkimusmenetelmänä on käytetty kuvailevaa kirjallisuuskatsausta. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa pyritään kuvaamaan tutkittua ilmiötä monipuolisesti ja joissakin tapauksissa luokittelemaan ilmiön ominaisuuksia. Kirjallisuuskatsauksessa tutkitaan jo tehtyjä tutkimuksia ja kootaan niiden tuloksia rakentaen kokonaiskuvaa valitusta aihealueesta. (Salminen, 2011, s. 1, s. 3, s. 6.)

Lähtökohtana kuvailevalle kirjallisuuskatsaukselle on työelämäkumppanilta tullut tarve saada ajankohtaista, informatiivista ja tutkittua tietoa lastensuojelulaitokseen sijoitettujen nuorten itsenäistymiseen vaikuttavista asioista. Muita valmiiksi esitettyjä syitä kirjallisuuskatsauksen tekemiselle on olemassa monia, kuten muun muassa olemassa olevan teorian arvioiminen, kokonaiskuvan rakentaminen tietystä asiakokonaisuudesta sekä ongelmien tunnistaminen (Salminen, 2011, s. 2). Opinnäytetyössämme toteutuu erityisesti kokonaiskuvan rakentaminen kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten itsenäistymisvalmiuksista.

Asetetut tutkimuskysymykset määrittelevät hakutermien ja -sanojen valintaa. Aineiston keruussa on käytetty sekä suomen- että englanninkielisiä luotettavia tietokantoja, kirjaston informaation apua käyttäen. Aineiston keruussa on huomioitu aineiston sisältö eli vastaako se tutkimuskysymyksiin. Tämän lisäksi on arvioitu valittujen aineistojen laatua; esimerkiksi ovatko tutkimukset vertaisarvioituja. Huomioitu seikka on myös tutkimusten julkaisuajankohta, jotta on voitu toteuttaa työelämäkumppanin toive ajankohtaisesta tiedosta.

Kirjallisuuskatsausta tehtäessä on tärkeää tarkastella ja referoida tutkimuksia objektiivisesti. Lisäksi tulosten tulee olla julkisia, jotta niitä on mahdollista arvioida uudelleen. (Salminen, 2011, s. 1.) Opinnäytetyössä kerrotaan ja kuvataan kirjallisuuskatsauksen tiedonhaun prosessi eri vaiheineen, jotta se olisi toistettavissa. Kuviossa 1 on esitelty kuvailevan kirjallisuuskatsauksen prosessin vaiheet, joita on noudatettu opinnäytetyötä tehdessä.

Kuvio 1. Kirjallisuuskatsauksen prosessi. (Mukaillen, Fink, 2020 s. 5; Salminen, 2011, s. 11)

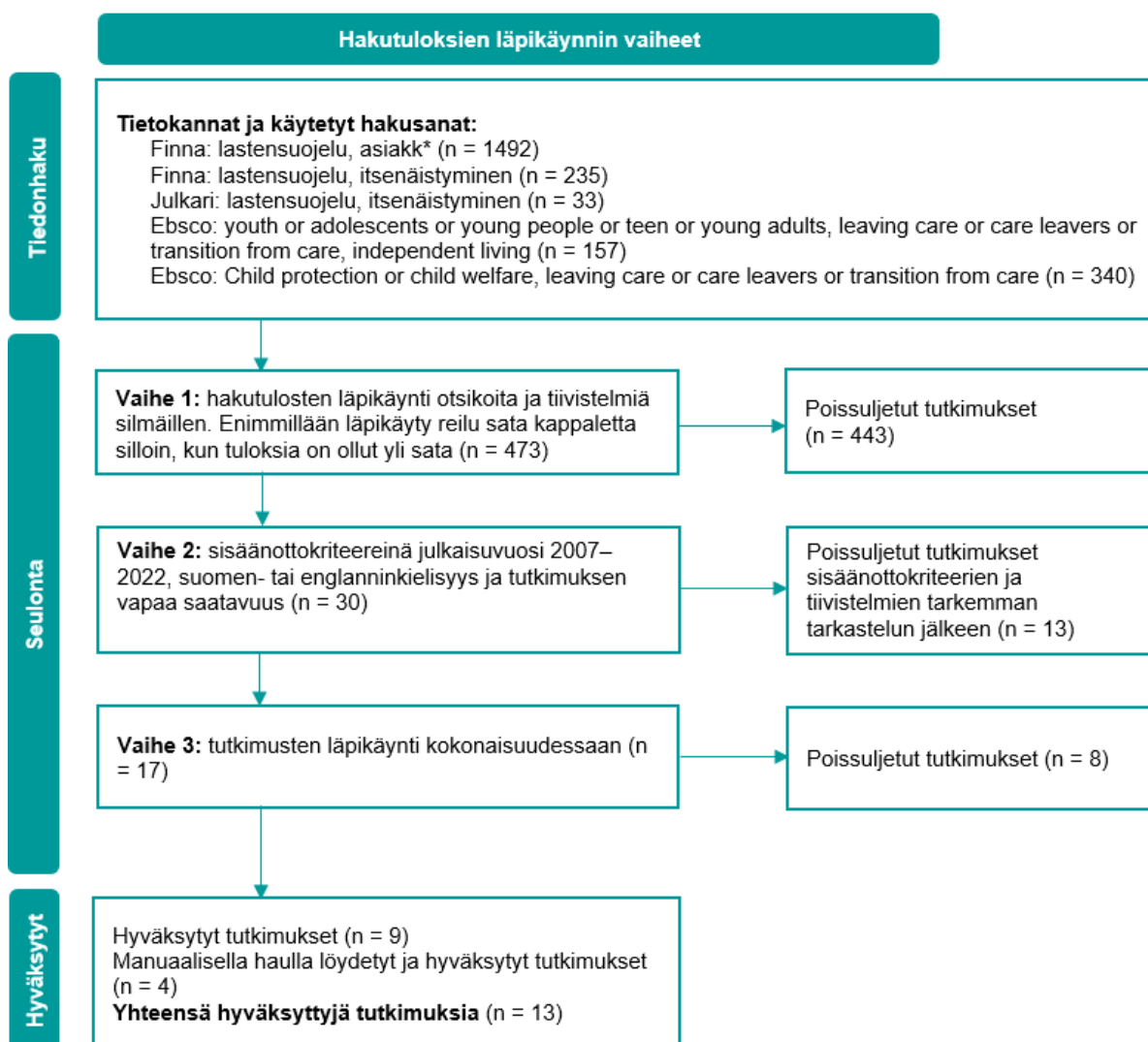
3.4 Kirjallisuuskatsauksen aineisto ja analyysi

Tiedonhaun prosessi alkoi kirjaston informaattikon tapaamisella. Informaattikon kanssa käytiin läpi eri tietokantoja sekä käytettäviä hakusanoja. Tiedonhakuun valikoituneita tietokantoja olivat Finna-kirjasto, Julkari sekä Ebsco. Käytettyjä hakusanoja suomenkielisissä tietokannoissa olivat sanaparit lastensuojelu ja asiakas* sekä lastensuojelu ja itsenäistyminen. Ebscoon tehtiin kaksi erillistä hakua käyttäen osittain samoja ja osittain eri hakusanoja. Englanninkieliseen tietokantaan valikoituneet hakusanat olivat child protection or child welfare, leaving care or care leavers or transition from care ja youth or adolescents or young people or teen or young adults, leaving care or care leavers or transition from care, independent living. Hauista löytyneistä tutkimuksista käytiin aluksi otsikoita sekä tiivistelmiä silmäillen läpi enimmillään reilu sata kappaletta. Osasta hauista tuli jo lähtökohtaisesti alle sata tulosta, jolloin kaikki hakutulokset on käyty läpi otsikoita ja tiivistelmiä silmäillen.

Alkuperäisen suunnitelman mukaan oli tarkoitus hakea lastensuojelulaitoksissa sijoitettuna olleiden nuorten itsenäistymiseen liittyviä tutkimuksia, mutta hakutuloksia läpikäydessä päädyttiin tarkastelemaan kaikkia kodin ulkopuolelle sijoitettuja nuoria. Lastensuojelulaitoksissa sijoitettuna olleista ei olisi löytynyt riittävää määrää tutkimuksia, ja toisaalta rajauksen laajentaminen mahdollisti vertailua siitä, onko nuoren sijoituspaikalla merkitystä itsenäistymisvalmiuksiin. Tarkempi kuvaus hakusanoista ja -tuloksista on liitteessä 1 (Liite 1).

Hakusanoilla löydettyä tutkimusmateriaalia on seuraavaksi seulottu kielen ja tutkimuksen valmistumisajankohdan mukaan. Sisäänottokriteereitä olivat julkaisu vuosi välillä 2007–2022, suomen- tai englanninkielisyys ja tutkimuksen vapaa saatavuus. Lisäksi manuaalista hakua tehtiin tutkimalla hakutuloksista tulleiden tutkimusten lähdeluetteloita, minkä kautta löytyi lisää sopivia tutkimuksia neljä kappaletta. Tarkasteltavia tutkimuksia valikoitui yhteensä 30. Valikoidut tutkimukset jaettiin opinnäytetyön tekijöiden kesken puoliksi tiivistelmien tarkempaa tarkastelua varten. Tiivistelmien perusteella valikoitui 17 tutkimusta, jotka käytiin yhdessä läpi. Osa näistä tutkimuksista karsiutui, kun huomattiin ettei tutkimus

vastaa asetettuihin tutkimuskysymyksiin tai tutkimus ei ollut kokonaan vapaasti saatavilla. Kuviossa 2 on havainnollistettu hakutulosten läpikäynnin vaihteita.

Kuvio 2. Hakutulosten läpikäynnin vaiheet.

Lopulta tarkemman sisältöön tutustumisen seurauksena tutkimusmateriaalit karstiutuivat 13 tutkimukseen. Opinnäytetyössä tarkasteltavista tutkimuksista noin puolet, eli seitsemän, on haastattelututkimuksia, joissa kaikissa nuoret ovat olleet haastateltavina ja kahdessa on heidän lisäksi haastateltu työntekijöitä. Kahdessa tutkimuksista on käytetty rekisteripohjaista aineistoa, kaksi tutkimusartikkelista on kirjallisuuskatsauksia, yksi mallinnustyö ja yksi on osa laajempaa tutkimusraporttia. Tarkempi kuvaus tarkasteltavista tutkimuksista löytyy liitteestä 2 (Liite 2).

Seuraavaksi kirjallisuuskatsaukseen valikoituneita tutkimusmateriaaleja analysoitiin tarkemmin. Opinnäytetyössä on käytetty sisällönanalyysia aineiston luokittelun apuvälineenä. Sisällönanalyysi on menetelmä, jossa dokumentteja, kuten kirjoja ja artikkeleita, analysoidaan systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jolla pyritään dokumenttien sisällön sanalliseen kuvaamiseen. Tarkoituksena on saada tutkittavasta ilmiöstä selkeä kuvaus säilyttäen aineiston sisältämä informaatio. (Tuomi & Sarajarvi, 2018, luku 4.4 Sisällönanalyysi.) Kirjallisuuskatsauksessa voi käyttää sisällönanalyysia apuna aineistosta saadun tiedon luokitteluun (Tuomi & Sarajarvi, 2018, luku 4.5 Sisällönanalyysi apuna systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa).

Analysoinnin seurauksena tutkimustuloksia luokiteltiin eri kategorioihin tutkimuksista löytyneiden samankaltaisuuksien mukaan. Kategoriat ovat sosiaalinen tuki ja tukiverkko, arkielämän valmiudet ja taidot, sijaishuollon ja jälkihuollon roolit, terveys ja hyvinvointi sekä osallisuuden ja pystyvyyden tunne. Kategorisoinnin jälkeen löydettyjä tutkimustuloksia vielä täydennettiin ja yhdisteltiin selkeämmiksi kokonaisuuksiksi.

4 TULOKSET

4.1 Sosiaalinen tuki ja tukiverkko

Nuori saattaa usein haluta selvittää yksin heti sijaishuollosta irtaantuessaan, mutta tutkimustulokset (Jahnukainen, 2004; Reinikainen, 2009) vahvistavat ajatusta siitä, että nuori kuitenkin kokee jäävänsä todella yksin (Heino & Johnson, 2010, s. 286). Haastavista elämäntilanteista tulevat nuoret hyötyvät luottamuksellisesta työskentelysuhteesta ammattilaisen kanssa sekä heidän elämässään olevien ammatillisten toimijoiden muodostamasta toimivasta yhteistyöverkostosta, jossa on huomioitu myös perhe sekä muut läheiset. Tämän tärkeys korostuu siirtymävaiheissa, kuten esimerkiksi laitoksesta jälkihuoltoon siirtymisessä. Työntekijän on tärkeää saavuttaa luottamuksellinen suhde nuoren kanssa, jonka pohjalta tehdään muutostyöskentelyä. (Yliruka ym., 2020, s. 30.) Pysyvyys ja vakaus ovat tärkeitä sijaishuollosta itsenäistyville nuorille, koska ne mahdollistavat toisista ihmisistä välittämisen ja emotionaalisen tuen saamisen (Törrönen & Munn-Giddings, 2018, s. 155).

Sijoituksen päättymisen jälkeen nuoren yhteydenpito sijoituspaikkaan useimmiten loppuu. Luottamuksellisen suhteen sekä kontaktin säilymisen aikuiseen on kuitenkin todettu vaikuttavan myönteisesti nuoren mahdollisuuksiin selviytyä. (Heino & Johnson, 2010, s. 286.) Haastatellut ammattilaiset kokivat onnistuneen siirtymävaiheen kannalta tärkeäksi nuoren tukemisen jatkamisen vielä täysi-ikäisyyden jälkeen sekä tuen vähentämisen asteittain. Haastateltavien mukaan siirtymävaiheen onnistumisen kannalta keskeinen tekijä rahallisen tuen sijaan on nuoren tilanteen tuntevan sekä luotettavan aikuisen läsnäolo, jolla on resursseja nuoren kanssa toimimiseen. (Harkko ym., 2016, s. 88.)

Itsenäistymisvaiheessa nuoret odottavat sijaishuoltopaikan työntekijöiltä osoitusta siitä, ettei heidän lähtönsä ole merkityksetöntä heille. Nuorten itsenäistymistä koskevat myönteiset kokemukset liittyvät kaikkiin niihin ihmisiin, jotka ovat olleet apuna ja tukena heidän itsenäistymisvuosinaan. Nuorten kielteiset kokemukset taas liittyvät siihen, että he eivät koe olleensa merkityksellisiä heitä

hoitaneille ihmisille. Nuoret kokevat myös heidän lähellään olleiden ihmisten jääneen heille vieraiksi, jolloin heidän välilleen ei ole muodostunut luottamusta. (Törrönen & Vauhkonen, 2012, s. 75.)

Nuoret eivät ole välttämättä kokeneet tullessa tärkeiksi tai läheisiksi kenellekään aikuiselle. Sen sijaan itsenäistyminen on mahdollisesti lisännyt yksinäisyyden tunnetta ja vienyt aiemmin läheisiksi koettuja ihmisiä kauemmaksi. Mikäli nuori on elämässään tukeutunut näihin aikuisiin, voi itsenäistymisen seurauksena koettu yksin jäämisen tunne olla yllättävä. (Törrönen & Vauhkonen, 2012, s. 75.) Nuorten emotionaalisen kiintymisen puute herättää huolta, sillä se voi kertoa pitkäaikaisista haavoittavista oloista sekä rikkoutuneista ihmissuhteista (Törrönen & Munn-Giddings, 2018, s. 155). Tukiverkon puuttuminen voi aiheuttaa nuoren vellomista lapsuuden kokemuksissa (Dixon, 2008, s. 211–212).

Yksin oloon tottuminen ja sen herättämien tunteiden vaikutus usein unohdetaan nuorten mukaan. Vanhemman puuttuminen nuoren elämästä tuli selkeämmin esiin itsenäistymisvaiheessa, kun nuorella ei ole vanhempaa, joka auttaisi rahallisesti tai tarkistaisi nuoren vointia. (Adley & Jupp Kina, 2017, s. 101.) Nuorelle onkin tärkeää voida kysyä työntekijältään apua missä tahansa vastaan tulevilla asioilla, jolloin nuoren ei tarvitse kokea jäävänsä yksin asioidensa kanssa (Inkinen & Lorentz, 2022, s. 33).

Nuoret ovat painottaneet välittävien sekä huolehtivaisten ihmissuhteiden merkitystä emotionaalisen tuen näkökulmasta siirtymässä kohti itsenäistä elämää. Vanhemmilta saadun vähäisen tuen vuoksi virallinen tukiverkosto on nuorelle vielä entistä tärkeämpi, minkä seurauksena nuoret kääntyvät useimmiten lastensuojelun työntekijöiden puoleen, kun kaipaavat tukea. Haastatteluista nousee esiin emotionaalisen tuen lisäksi toive siitä, että heistä aidosti välitettäisiin virallisissa ihmissuhteissa. Useat nuoret kokivat, ettei sosiaalityöntekijällä ole heille aikaa, eikä aitoa välittämistä heitä kohtaan. Nuoret kokivat olevansa sosiaalityöntekijöille enemmänkin asiakastapauksia kuin ihmisiä, joihin heitä olisi aidosti kiinnostanut tutustua. (Paulsen & Thomas, 2018, s. 165–166.)

Nuoret kuvailivatkin useimmiten siirtymävaiheessa tukena oleviin sijaishuollon työntekijöihin luotujen suhteiden olevan hyviä ja välittäviä. He kokivat tulleen arvostetusti kohdatuksi, ja että heistä oltiin aidosti kiinnostuneita. Nuoret pitivät luottamuksen rakentumisen kannalta tärkeänä myös sitä, että ammattilaiset näyttävät luottamusta kertomalla myös jotain itsestään. (Paulsen & Thomas, 2018, s. 166.)

Sijaishuollosta lähtevien nuorten tukiverkko on usein pienempi ja sosiaalisen tuen saanti vähäisempää, kuin muilla nuorilla. Tehdyn tutkimuksen mukaan tämä on ongelmallista, sillä tulosten mukaan vahvan tukiverkoston merkitys on suuri siirtymävaiheessa aikuisuuteen. (Okland & Oterholm, 2022, s. 1.) Sijaishuollosta itsenäistyneet nuoret kokevat emotionaalisen tukiverkon tärkeäksi, mutta heillä on usein vain pari läheistä ihmistä tukena. Yksi tutkimuksen löydöksistä oli se, että nuoret ovat itse löytäneet ihmiset tukiverkkoonsa, vaikka olivat saaneet sosiaalityöntekijältä tukea tukiverkon laajentamiseen. Nuoret kokivatkin, ettei kukaan ollut työstänyt heidän kanssaan avoimesti tutkien tai tunnistaen puutteita heidän tukiverkoissaan. Suhdeperustaisesta työotteesta huolimatta ymmärrys kestävien ihmissuhteiden tärkeydestä on puutteellista tämän asiakasryhmän kohdalla. (Adley & Jupp Kina, 2017, s. 99–100.)

Nuoret, joiden aikuisten muodostama epävirallinen tukiverkko oli rajallinen, halusivat usein jatkaa yhteydenpitoa sijaishuollon työntekijöiden kanssa ja useat tutkimuksen osallistujat toivat esiin tämän ihmissuhteen tärkeyden itsessään. Haastateltavat kertoivat joissain tapauksissa työntekijöiden tarjonneen heille mahdollisuuden ottaa yhteyttä heihin, mutta nuoret kokivat sen vaikeaksi virallisen kontaktin päättymisen jälkeen. (Paulsen & Thomas, 2018, s. 166.) Tutkimustulosten mukaan sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret eivät halunneet tukea ainoastaan tuntiessaan itsensä yksinäiseksi tai haavoittuvaiseksi. Sen sijaan moni koki tarvitsevänsä jonkun, kenelle puhua sekä omasta menneisyydestään että tulevaisuudestaan, minkä vuoksi he olisivat olleet valmiita ottamaan yhteyttä työntekijöihin. (Adley & Jupp Kina, 2017, s. 2.) Nuoret ovat myös ilmaisseet jälkihuollon näyttäytävän heille turvaverkkona, josta saadusta tuesta he olivat kiitollisia. Sosiaaliseen tukeen sisältyi myös suhteen vahvistaminen biologiseen perheeseen ja sukulaisiin. (Kaasinen ym., 2021, s. 100.)

Tuen vastaanottaminen on joillekin nuorille haastavaa, mikä voi näkyä tarjotusta tuesta kieltäytymisenä. Tuesta kieltäytyminen ei kuitenkaan aina tarkoita, ettei nuori haluaisi sitä, vaan taustalla voi olla luottamuspulaa, ongelmat tuen ajoituksessa, identiteetissä, ylpeyden tunne tai heidän kokemuksensa lastensuojelun ja jälkihuollon palveluista. Nuoret kokevat avun pyytämisen vaikeaksi häpeän ja ylpeyden takia tai osoittaakseen itselleen pärjäävänsä omillaan. Erilaisuuden tunne vertaisiin nähden vaikutti nuorten vaikeuteen luottaa ystäviin. (Adley & Jupp Kina, 2017, s. 101–102.) Menneisyydessä koetut ihmissuhteet vaikuttavat suhteisiin, joita nuorella on tänä päivänä olemassa. Onkin tärkeää, että nuorten kanssa työskentelevät ammattilaiset tutustuvat nuoren menneisyyteen, jotta he ymmärtävät sen vaikutuksen nuorten käsitykseen nykypäivänä tarjottavasta tuesta. (Adley & Jupp Kina, 2017, s. 102.)

Tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, että perheen keskinäinen verkostoituminen voi laajentaa nuoren sosiaalisia tukiverkkoja, ja siihen että mentoreilta ja ikätovereilta saatu tuki on suotuisaa ja sosiaalisen tuen taitojen harjoittelu voi olla hyödyllistä (Okland & Oterholm, 2022, s. 8). Tutkimuksessa nousi esiin nuoren kokemus siitä, että myös tukiverkon puuttuminen antoi hänelle mahdollisuuden pohtia lapsuuden kokemuksia tilanteessa, jossa fyysinen ja psyykinen terveys olivat heikentyneet (Dixon, 2008, s. 211–212).

4.2 Arkielämän valmiudet ja taidot

Nuorten sijaishuollosta itsenäistymiseen liittyvät kriittisimmät kipukohtat liittyvät nuoren yksin jäämiseen sijaishuollosta lähdön jälkeen sekä arkielämän taitojen puuttumiseen. Nuorelta puuttuu taito huolehtia itsestään, taloudestaan tai koti- töistä ja lisäksi nuoren tulevaisuuden näkymät ovat epäselvät. Itsenäistymisvaiheessa nuorten elämään paljon epävarmuutta luo erityisesti opiskelu- tai työpai- kan puuttuminen sekä vakavat mielenterveys- tai päihdehaasteet. (Törrönen & Vauhkonen, 2012, s. 54) Tutkitun tiedon mukaan kodin ulkopuolelle sijoitetuilla nuorilla peruskoulun jälkeisen tutkinnon suorittaneiden osuus on huomattavasti pienempi kuin muulla väestöllä (Harkko, ym., 2016, s. 67). Ikäryhmäänsä

huomattavasti matalammasta koulutustasosta huolimatta joka toinen huostassa ollut nuori on kuitenkin jatkanut peruskoulun jälkeen ylemmän tason opintoja (Heino & Johnson, 2010, s. 285). Eri sijaishuollon muotoihin verrattaessa laitoshoidossa olleet nuoret myös työllistyvät heikommin kuin perhehoidossa olleet nuoret (Törrönen & Vauhkonen, 2012, s. 59).

Nuorten voi olla vaikea selvittää eteenpäin tilanteesta, jossa heillä ei ole opiskelupaikkaa tai työtä, vaikka he pitävätkin niitä tärkeinä. Nuoret voivat olla huolissaan taloudesta ja siitä, että saavat vuokran sekä muut maksut hoidettua, eivätkä menetä asuntoaan. Kun sijoitettuina olleita nuoria on haastateltu, ovat he useimmiten maininneet taloudelliset tekijät itsenäisen elämän epäkohtia kuvaavana tekijänä. Haastateltavien kohdalla taloudelliset tekijät liittyvät asumiseen, työhön tai työttömyyteen, taloudenhallintaan tai taloudellisen toimeentulon niukkuuteen. (Törrönen & Vauhkonen, 2012, s. 55, s. 57.)

Kaikille nuorille ei ole omilleen muuttaessa selvää, että mitä ja miten nuoren kuuluu maksaa itse, mikäli asiasta ei ole saatu tietoa tai tietoa on saatu asiaan perehtymättömiltä. Nuoret ovat useimmiten elämäntilanteensa perusteella oikeutettuja Kelan etuuksiin. Etuudet voivat olla aluksi vaikeasti hahmotettavissa, ja yleensä nuoret tarvitsevat apua niiden hakemisessa sekä kuukausibudjetin suunnittelussa. Taloudellisia asioita olisi hyvä käydä läpi jo jälkihuollon alkuvaiheessa, sillä sijoituksen aikana mahdollisuuksia rahan käytön harjoitteluun ei välttämättä ole ollut ja sillä voidaan myös ennaltaehkäistä myöhempää velkaantumista. (Yliruka ym., 2020, s. 36–37.)

Ammattilaisia koskevissa haastatteluissa korostunut keskeinen nuorten siirtymiä kuvaava ja rajoittava tekijä oli valmiuksien puuttuminen. Haastatellut ammattilaiset kertoivat, että nuoret eivät ole valmiita ottamaan siirtymävaiheen edellyttämää vastuuta, mikä vähentää nuoren mahdollisuuksia onnistuneeseen siirtymävaiheeseen ja kokonaisvaltaiseen työelämään osallistumiseen. He myös kokivat, että nuoren sosiaalinen ja psyykinen ikä ei aina ollut linjassa biologisen iän kanssa. Tämän vuoksi ongelmat vastuun ottamisessa konkretisoituvat tilanteessa, jossa biologinen ikä on perustana siirtymälle. (Harkko ym., 2016, s. 82.)

Nuoren itsenäiseen elämään vaadittavien valmiuksien eteen olisi hyvä työskennellä aktiivisesti sijaishuoltopaikoissa viimeisen vuoden aikana. Sijaishuoltopaikojen tarjoama asumisharjoittelu voi toimia ensimmäisenä askeleena omaan asuntoon siirtymisessä. Lisäksi itsenäiseen asumiseen siirtymistä voisi helpottaa sijaishuoltopaikkaa lähellä olevilla tukiasunnoilla, joihin nuoren olisi mahdollista tehdä vuokrasopimus ja asua siellä sijoituksen päätyttyä. (Yliruka ym., 2020, s. 38.) Haastateltujen mukaan nuorella olisi omilleen muuttaessa hyvä olla koulutusta sekä olla valmistautunut muullakin tavoin tulevaan. Nuoret tarkoittavat valmistautumisella kodin sisustukseen ja tarvikkeisiin liittyvistä hankinnoista huolehtimista jo ennen sijaishuollosta lähtöä, jotta heidän ei tarvitsisi tehdä kaikkia ostoksia samalla kertaa. (Törrönen & Vauhkonen, 2012, s. 76.)

Nuoret ovat kuitenkin heitä koskevassa haastattelussa osoittaneet, että kokevat olevansa omasta mielestään riittävän hyvin valmistautuneita itsenäiseen elämään. Tulokset koskevat nuoren arviota itsenäisen elämän vaatimista käytännön taidoista, joista hyvinä korostuivat erityisesti henkilökohtaisesta hygieniasta huolehtiminen, ruuanlaittotaidot ja kaupassakäynti. (Törrönen & Vauhkonen, 2012, s. 70.) Tutkimuksen mukaan sijaishuollosta lähtevät nuoret kokevat heillä olevan keskimääräinen tai korkea kyky omaksua itseohjautuvuutta päivittäisessä elämässä, kodinhoidossa sekä rahanhallinnassa. Haasteita nuoret kokivat löytyvän akateemisissa valmiuksissa, asumisessa, työllistymisessä ja taloudellisessa vaikeudessa, parisuhteiden muodostamisessa, kulttuurillisiin normeihin mukautumisessa ja terveydenhuollon palveluiden käyttämisessä. (Häggman-Laitila ym., 2019, s. 635, s. 652.)

Selkeä tutkimuksen tuloksista esiin noussut seikka oli osallistujien havaitsema selkeä ero sijaishuollosta lähtemistä koskevien ennakko-odotusten sekä kohdatun todellisuuden välillä. Suurin osa nuorista koki sijaishuollosta lähdön aikaan olevansa innoissaan sekä valmiita menemään eteenpäin. Ero kuvitellun sekä koetun todellisuuden välillä osoittaa sen, kuinka tärkeää tarjotun tuen oikea-aikaisuus on. (Adley & Jupp Kina, 2015, s. 100–101.)

Nuorten virheellinen käsitys siirtymävaiheesta näkyi vaikeuksina sijaishuollosta lähdettäessä, kun nuoret ymmärsivät, miten valmistautumattomia he olivat

itsenäistymisen myötä tuleviin velvollisuuksiin, kuten oman talouden ja kodin hoitoon. (Adley & Jupp Kina, 2017, s. 100.) Iältään 16–17-vuotiaat nuoret odottivat sijaishuollosta pois muuttamista ja vastuunottoa omasta elämästään. Aikuisena olemiseen liitettiin vapaus, oma asunto sekä ajokortin ja töiden hankinta. Siirtymävaihetta lähestyvät sekä jo omilleen muuttaneet nuoret ovat puhuneet myös siirtymävaiheen synkemmästä puolesta, jolla he tarkoittavat eristäytymistä sekä epävarmuuksia. Jotkut kokivat lähteneensä liiankin innokkaasti pois ja kaipasivat yksin ollessaan sijaishuollon perheenomaista ympäristöä. Haastateltavat kokivat jännitteitä lähentyessään uudelleen syntymäperheidensä kanssa tai lukiessaan heitä koskevia kirjauksia. (Liabo ym., 2017, s. 185–186.)

Nuorilla on erilaisia vaikeuksia eri sijaishuoltopaikoissa, minkä taustalla voi olla myös erilainen asennoituminen nuoria ja heidän tulevaisuuttaan kohtaan. Laitoshoidossa nuoret ovat saaneet laajemmin tietoa päihteidenkäytöstä, kun taas perhehoidossa olleet nuoret ovat saaneet enemmän valmiuksia talouteen ja ruoanvalmistukseen liittyviin asioihin. (Törrönen & Vauhkonen, 2012, s. 70.)

Jälkihuollon asiakkaat ovat saaneet konkreettista apua asumisjärjestelyihinsä sekä taloudelliseen tukeen. Konkreettista apua saatiin esimerkiksi laskujen ja sakkojen maksamiseen, toimeentulohakemusten tekemiseen sekä asunnon vuokraamiseen. Tämä edisti nuorten itsenäistymistä ja lapsuuden kodista irtaantumista. Nuoret kokivat talous- ja asumisasioihin liittyvän byrokratian liian haastavana sekä monimutkaisena käsitellä ilman jälkihuollon työntekijöiden apua. (Kaasinen ym., 2021, s. 100.) Tutkimuksen osallistajat painottivat siirtymään valmistautumisen sekä jälkeensä tarjotun tuen asteittaisuuden merkitystä, jotta nuoret voivat oppia tekemään turvallisia päätöksiä ja ottamaan niistä vastuuta (Liabo, ym., 2016, s. 189).

4.3 Sijaishuollon ja jälkihuollon roolit

Suomessa toteutetun osallistavan vertaistutkimuksen haastatelluista sijaishuollosta itsenäistyneistä nuorista kaksi kolmasosaa ei koe saaneensa sijaishuollon jälkeen lainkaan apua laitoshoidon työntekijöiltä. Tämä kuvaa jossain määrin

suomalaista työnjakoa, sillä sijaishuollon päättymisen jälkeen nuorten tukemisesta vastuu viranomaisilla siirtyy jälkihuoltoon, aikuissosiaalityöhön sekä nuorten epävirallisille verkostoille. Nuoret kokivat, että viranomaisten sitoutuminen jälkihuollon toteuttamiseen tulisi olla vahvempaa ja heidän tulisi saada olla mukana päättämässä omista asioistaan. Nuoret kuvailivat oman aktiivisuuden ja tietynlaisen itsepäisyyden olevan jälkihuoltoprosessia eteenpäin vieviä seikkoja. (Törrönen & Vauhkonen, 2012, s. 77, s. 79–80.)

Koulutusta ja työelämää koskevat siirtymät tulevat useimmiten ajankohtaisiksi vasta sijaishuollon loppupuolella tai sen jälkeen. Lastensuojelun palvelujärjestelmän edustajat ovatkin tuoneet heidän näkökulmaansa tarkastelevassa haastattelussa esiin, että heillä ei ole useinkaan sijaishuollon päättymisen jälkeen enää mahdollisuuksia seurata nuoren tilannetta tai tukea häntä koulutuksen loppuun suorittamisessa. Ammattilaiset ovat kuitenkin tuoneet esiin heidän asemansa tärkeyden siinä, että nuori kokee koulutuksen ja työelämän tavoiteltavina asioina. Haastatteluissa korostui lisäksi sijaishuollon tehtävä olla mukana nuoren palvelutarpeen kartoittamisessa sekä tuen järjestämisessä jatkoa varten. Toistuvasti haastatteluissa esille noussut seikka koski myös sijaishuollon vastuuta tukea nuorta kohti itsenäistymistä käyttäen keinona etenkin tuen vähentämistä asteittain arkisissa toiminnoissa. (Harkko ym., 2016, s. 79–88.) Nuoret ovat tutkitusti kokeneetkin saaneensa sijaishuollon päättymisestä vastuussa olevilta sijaishuollon työntekijöiltä eniten apua sijaishuollosta lähdön suunnittelussa (Törrönen & Vauhkonen, 2012, s. 76).

Haastatellut kokivat ongelmiansa olevan monimutkaisia ja laaja-alaisia, jonka vuoksi kokonaisvaltainen ja pitkäaikainen lähestymistapa olisi toivottua jälkihuollossa. Nuoret kokivat, että laadukkaista palveluista huolimatta hoitojärjestelmä ei ollut yhteensopiva ja yhteistyö ammattilaisten väliltä uupui. Nuorten ehdotus oli, että heille jo ennalta tutun jälkihuollon työntekijän olisi mahdollista toimia yhdistävänä tekijänä heidän ja eri palveluiden välillä. Nuoret ymmärtävät jälkihuollon palveluiden tuen painottumisen taloudelliseen tukeen, mutta sitäkin enemmän he kaipaivat aineetonta tukea. (Kaasinen ym., 2021, s. 101.)

Jälkihuollon on hyvä aloittaa työskentely sijaishuollosta itsenäistyvän nuoren kanssa ajoissa ennen täysi-ikäisyyttä (Yliruka ym., 2020, s. 38). Lastensuojelun asiakkaana olevien ja itsenäistyneiden nuorten kerätyistä kokemuksista välittyi toive, ettei siirtymää sijaishuollosta jälkihuoltoon saa ohittaa, vaan valmistautuminen itsenäistymistä varten tulisi aloittaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Nuoren kanssa olisi hyvä puhua siirtymästä jo ennen sijoituksen loppumista, jotta nuoren on mahdollista keskustella ammattilaisen kanssa jälkihuollosta. (Inkinen & Lorentz, 2022, s. 35.)

Sosiaalityöntekijän ja nuoren välinen yhteydenpito on jälkihuollon onnistumisen kannalta merkittävää. Työntekijän vastuulla on kertoa nuorelle hänen oikeuksistaan sekä auttaa nuorta saamaan tarvitsemansa tuki ja palvelut. Nuoret ovat nostaneet esiin huolen siitä, että jäävät tarvitsemansa tuen ulkopuolelle, mikäli eivät ymmärrä jälkihuollon sisältöä tai oikeuksiaan. (Inkinen & Lorentz, 2022, s. 32, s. 34.) Nuorille toteutetuissa haastatteluissa korostui nuorten tarve saada asiantuntevalta ja helposti tavoitettavissa olevalta sosiaalityöntekijältä johdonmukaista tukea, jonka puuttumisen osa koki vaikuttavan suoraan heidän siirtymiinsä nuoruudesta aikuisuuteen (Liabo ym., 2016, s. 188). Julkisen vallan tulisi olla joustava sekä tarjota pitkäjänteisesti tukea nuorelle siirtymävaiheessa nuoruudesta aikuisuuteen, huolimatta kontaktin ajoittaisesta katkeamisesta. Tutkimustulokset vahvistavat myös sitä, että ikärajan ei pitäisi olla esteenä itsenäisen elämän tuen jatkumiselle. (Heino & Johnson, 2010, s. 286.)

Kaasisen, Salokekkilän ja Häggman-Laitilan (2021) toteuttamassa teemahaastattelussa jälkihuollon tärkeiksi määritetyjä arvoja olivat jokaisen nuoren yksilöllisyys sekä tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus. Haastatellut olivat kokeneet ammattilaisten vertailevan nuoria keskenään sen sijaan, että keskittyttäisiin yksilöön ja hänen tilanteeseensa. Nuoret jopa kokivat, että joskus heidän vaikea tilanteensa saatettiin aliarvioida, mikäli toisilla oli suurempia ongelmia. Tällä oli vaikutuksia nuorten halukkuuteen käsitellä heille tärkeitä asioita. Nuoret toivat esiin olemassa olleet mahdollisuudet, joita tarjottiin joillekin, mutta joista kaikki eivät henkilökohtaisesti olleet tietoisia. Lisäksi asumisjärjestelyt olivat eriarvoisuutta aiheuttava tekijä. (Kaasinen ym., 2021, s. 101.)

Nuoret eivät koe yhdenvertaisuuden toteutuvan aina jälkihuollossa, joista suurimpina nuorten esiin tuomina haasteina olivat maantieteellinen epätasa-arvoisuus ja jälkihuollon sisällön käytäntöjen vaihtelevuus. Vaikka jälkihuollon sisältöön toivotaan yhtenäisiä käytänteitä, kaipaavat nuoret myös elämäntilanteen huomiointia jälkihuollon palveluita tarjottaessa. (Inkinen & Lorentz, 2022, s. 34.) Huostaanotetuilla nuorilla tulisi olla saatavilla myös yksilöllisesti kohdennettua tukea yleisten preventiivisten keinojen rinnalla, sillä se voi vaikuttaa selviytymisen ja onnistumisen kokemuksiin ennaltaehkäisevästi tilanteessa, jossa huono-osaistavilla tekijöillä on riski kasautua. (Heino & Johnson, 2010, s. 286–287.) Nuoret kokivat tärkeäksi myös sen, että jälkihuoltoon siirryttäessä on käsitelty mistä tarjottu tuki on peräisin. Henkilöt, jotka ovat identifioituneet sosiaalihuollon asiakkaiksi, ovat kokeneet, että heidät on suljettu viranomaisilta saadun tiedon tai sosiaalityöntekijän keskusteluyhteyden ulkopuolelle. (Adley & Jupp Kina, 2017, s. 101.)

Tutkimuksessa nousi esille näkökulma, joka kuvaa keskinäistä riippuvuutta sijaishuollosta lähtevien nuorten ja heidän kanssaan työskentelevien välillä. Käsitteen ajatuksena on keskittyä enemmän yhteyteen ja yhteistyöhön kuin täyteen oma-varaisuuteen ja itsenäisyyteen pyrkimiseen. Joillakin nuorilla riippuvuus tuntui liittyvän lapsuuteen ja itsenäisyys aikuisuuteen. (Adley & Jupp Kina, 2017, s. 102.)

4.4 Terveys ja hyvinvointi

Sijaishuollosta itsenäistyvät kärsivät useammin mielenterveys- ja käyttäytymisongelmista, päihteiden väärinkäytöstä ja rikollisuuteen sotkeutumisesta. Kuolleisuus ja työkyvyttömyyseläkkeellä olo on myös todennäköisempiä kuin muilla saman ikäisillä. Huono-osaisuudella on taipumus kasautua näiden nuorten elämässä ja haavoittuvuus aikuisuudessa on suurta. (Häggman-Laitila ym., 2019, s. 634.) Sen sijaan sijaisperheestä tai SOS-lapsikylästä itsenäistyvät nuoret ovat kokeneet voivansa paremmin myös mielenterveyden näkökulmasta kuin lastensuojelulaitoksesta itsenäistyvät nuoret. Sijaisperheessä tai SOS-lapsikylästä itsenäistyvät myös harrastivat enemmän sijaishuollon aikana, mikä voi olla syynä heidän hyvinvoinnin kokemukseensa. (Törrönen & Vauhkonen, 2012, s. 54.)

Useat tutkimukset ovat korostaneet mielenterveysongelmien esiintyvyyttä sijaishuoltonuorilla. Näillä nuorilla on vertaisiinsa verrattuna todennäköisemmin oppimisvaikeuksia, tunne- ja käyttäytymisongelmia ja mielenterveyden häiriöitä. Kyseisillä ongelmilla voi olla pitkäaikaisia vaikutuksia. Nuoret, joilla on tarpeita fyysisessä tai mielenterveydessä voivat olla epäedullisemmässä asemassa aikuisuudessa. (Dixon, 2008, s. 208–209.)

Terveys ja hyvinvointi on liian usein jäänyt tärkeämmäksi koettujen asioiden, kuten asumisen ja urakehityksen jalkoihin jälkihuoltoon siirryttäessä. Terveys ja hyvinvointi on kuitenkin olennainen ja tärkeä osa hyvien kokemusten ja tuloksien kannalta sijaishuollossa oleville. (Dixon, 2008, s. 208.) Terveys on harvoin tärkeä prioriteetti sijaishuollosta lähtevälle nuorelle. Kysyttäessä tärkeimmistä palveluista siirtymävaiheessa, terveyspalvelut eivät olleet nuorten mielessä. Nuorten ymmärryksessä siitä, miten terveyspalvelut toimivat, on myös puutteita. (Liabo ym., 2017, s. 186.)

Sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten taipumus varhaiseen vanhemmuuteen viittaa tarpeeseen kiinnittää huomiota seksuaaliterveyteen. Vaikka useimmat (85 %) varhain raskaaksi tai vanhemmiksi tulleista kokivat saaneensa tarpeeksi tietoa turvallisesta seksistä, seksuaaliväkivallan tapa ei välttämättä ole vaikuttavaa ja tehokasta. (Dixon, 2008, s. 208.)

Yhteys terveyden vaikutuksesta elämäntapaan ei ole suoraviivainen. On mahdollista, että nuoren taipumus terveysongelmiin voi vaikuttaa hänen kykynsä selviytyä siirtymästä sijaishuollosta itsenäiseen elämään. Toisaalta yritys selvitä epäsuotuisista kokemuksista, kuten heikosta asumistilanteesta tai yksinäisyydestä, voi vaikuttaa negatiivisesti nuoren terveyteen ja heikentää selviytymiskeinoja. Nuorten elämän ulottuvuuksien keskinäinen riippuvuus tuli esiin tutkimustuloksissa, mikä viittaa siihen, että toimintatavoissa tulisi yrittää huomioida, arvioida ja seurata terveyttä kokonaisvaltaisesti. (Dixon, 2008, s. 212.)

Nuoret kertovat yksin oloon totuttelusta ja tunteista, joita se voi aiheuttaa. Tämä nuorten tunnistama siirtymän psykologinen puoli usein unohdetaan. (Adley & Jupp Kina, 2017, s. 101.) Sijaishuollon jälkeisen elämän realiteetit ja haasteet

voivat laukaista tai voimistaa aikaisempia tunnepuolen ongelmia, mikä voi taas vaikuttaa nuoren terveyteen ja selviytymiskeinoihin. (Dixon, 2008, s. 211.) Nuoret toivovatkin saavansa jälkihuollon aikana arjen hallinnan tuen lisäksi apua traumakokemusten ja elämäntarinan käsittelyyn sekä tukea mielen hyvinvointiin. Nuorten näkemyksen mukaan sijoituksen aikaisilla tai sitä ennen tapahtuneilla asioilla on vaikutusta hyvinvointiin itsenäistymisvaiheessa ja aikuistumisessa. Nuorten mukaan oman taustan ja kokemusten käsittely on väistämätöntä, mikä voisi olla jälkihuollon kautta mahdollista, jolloin he eivät jäisi yksin elämäkokemustensa kanssa. Kokemusten ja taustan käsittelyn toivotaan tuovan työkaluja ja tukea mielen hyvinvointiin. (Inkinen & Lorentz, 2022, s. 37.)

Nuoria tulisi valmistaa täysi-ikäisyyden myötä tuleviin seuraamuksiin ja velvollisuuksiin, jotta he ymmärtäisivät uuden tasavertaisen roolinsa oman terveytensä hoitamisessa ja sosiaalipalveluissa. Nuoret tarvitsevat tähän tukea tehdäkseen hyviä päätöksiä, varsinkin jos heillä ei ole saatavilla tukea perheeltä tai muilta ihmisiltä. (Liabo, ym., 2017, s. 187.) Sen tunnistaminen, että tunne-, käyttäytymis- ja mielenterveysongelmat voivat altistaa nuoret epäonnistuneempiin itsenäistymisiin voi auttaa ammattilaisia kohdentamaan tukea ja tunnistamaan sekä puuttumaan terveys- ja käyttäytymisongelmiin nuoren sijoituksen aikana ja osana itsenäistymissuunnitelmaa. Ongelmien huomiotta jättäminen voi johtaa ongelmien kasaantumiseen aikuisuudessa. (Dixon, 2008, s. 212.)

Syyt selviin muutoksiin nuorten terveyteen liittyvissä ongelmissa tutkimuksen seurantajaksolla ovat moninaisia. Kasvu tietyissä terveysongelmissa, kuten stressissä, masennuksessa, laihtumisessa, flunssassa ja astmassa, voi olla yhteydessä itsenäiseen elämään siirtymisessä ja muutoksissa elämäntavoissa. Ammattilaisten tulisi ottaa huomioon nuoren terveydentilan muutokset itsenäistymisvaiheessa. Nuoren terveys voi olla hyvä itsenäistymisen alkutilanteessa, mutta muuttua huonompaan suuntaan. Yksi nuori koki huonon asumistilanteen, työttömyyden (hyvästä tutkinnosta huolimatta) ja puuttuvan sosiaalisen tukiverkon vaikuttaneen negatiivisesti niin fyysiseen kuin psyykkiseen terveyteen. (Dixon, 2008, s. 211–212.)

Nuoren terveyden ja hyvinvoinnin kokonaisvaltainen huomiointi voi luoda vahvistavan ympäristön, joka voi lisätä nuoren tunnetta mielenterveydestä ja hyvinvoinnista sekä lisätä aikuisuuteen siirtyessä hänen resilienssiään vastaan tuleviin haasteisiin. Palveluiden tulisi olla joustavia ja huomioida nuoren yksilöllisyys. Lisäksi tuen tulisi olla osa kokonaisvaltaisempaa terveydenhuoltosuunnitelmaa sekä tehokkaasti resursoituja ja järjestettyjä palveluita. (Dixon, 2008, s. 215.)

4.5 Osallisuuden ja pystyvyyden tunne

Nuoren toimijuutta vahvistaa hallitusti tapahtuvat siirtymät ja ne samalla luovat nuoren elämään turvallisuutta (Yliruka ym., 2020, s. 30). Onnistunut siirtymä sijaishuollosta aikuisuuteen perustuu nuorten käsitykseen omista valmiuksistaan, heidän tuentarpeisiinsa eri elämäntilanteissa sekä selviytymiskeinoihin (Häggman-Laitila ym., 2019, s. 657).

Monet nuorista kamppailevat ”sijaishuollossa olleen” identiteetin kanssa. Nuorta on voitu lapsesta asti kuvailla huostaanotetuksi tai sijaislapsiksi, vaikka nuori itse ajattelee olevansa ihan tavallinen ihminen. Nuori voidaan tahtomattaan samais-taa ja identifioida suhteessa sijaishuoltoon. (Adley & Jupp Kina, 2017, s. 101.) Sosiaalihuollon palvelujärjestelmä voi vaikuttaa nuorten itsenäistymiskokemuksiin. Sosiaali- ja sijaishuollon negatiivinen kuva voi leimata nuoren elämää ja vaikeuttaa muiden joukkoon kuulumista esimerkiksi kouluissa tai työpaikoilla. (Törönen & Munn-Giddings, 2018, s. 156.)

Osallisuuden kannalta on väliä, millainen suhde nuorella on työntekijään. Hyvä suhde helpottaa nuoren kysymysten tekemistä ja oman mielipiteen ilmaisemista sekä saa nuoren haluamaan tavata aikuisia, käymään neuvotteluissa ja osallistumaan. (Paulsen & Thomas, 2018 s. 167.) Osallisuuden tunnetta vahvistaa onnistuneesti hyvä ja luottamuksellinen suhde nuoren ja työntekijän välillä, työntekijän antama tuki ja mahdollisuus tulla kuulluksi tulevaisuutta suunniteltaessa. Eli silloin, kun tärkeät vuorovaikutuksen arvot ja periaatteet toteutuvat nuoren ja työntekijän yhteistyössä. (Kaasinen ym., 2021, s. 102.)

Nuorten osallisuuden tunnetta vahvistaa jälkihuollon työntekijät, jotka kohtaavat nuoret lähtökohtaisesti tasavertaisessa asemassa. Nuoret tuntevat olevansa arvostettuja kohtaamisissa, joissa heidän päätöksensä hyväksytään sen sijaan, että niitä kritisoidaan. Nuoret pystyvät kertomaan työntekijöille ongelmistaan, kuten huumeiden ja alkoholin käytöstä, kun työntekijät eivät ole tuomitsevia. Nuoret tuntevat tulevansa kuulluksi ja että heidän toiveensa otetaan huomioon, kun itseenäistymissuunnitelmat tehdään yhteistyössä ja nuorilla on mahdollisuus kommentoida lopputulosta ja pyytää siihen tarvittaessa muutoksia. Nuoret kokevat silloin työntekijöiden aidosti välittävän ja tahtovansa auttaa heitä. (Kaasinen ym., 2021, s. 99.)

Tutkimustuloksissa nousee esille myös nuorten kamppailu siitä, että tulevat kuulluksi ja saavat vaikuttaa päätöksiin. Tuloksissa on useampi esimerkki siitä, että kamppailun seurauksena nuori voi lakata yrittämästä osallistua tai tulla kuulluksi. Nuoret voivat kokea oman läsnäolonsa kokouksissa olevan samantekevää, mikäli heitä ei kuunnella. Tämän seurauksena osa nuorista kertoo jättäneensä ilmestymättä kokouksiin, minkä myötä nuorilla on yhä vähemmän vaihtoehtoja osallistua tai vaikuttaa päätöksiin. (Paulsen & Thomas, 2018, s. 167.) Sijaishuollossa olevien lasten mahdollisuuksia osallistua päätöksentekoon jo varhaisessa vaiheessa elämää tulisi lisätä, jotta he olisivat valmiimpia aikuisuuteen ja sen tuomiin vaatimuksiin, odotuksiin ja vaikuttamismahdollisuuksiin (Liabo ym., 2017, s. 189).

Kaikille nuorille ei ole annettu tasavertaisia mahdollisuuksia osallisuuteen, mikä on tarpeellista toimijuuden ja itsekunnioituksen kokemuksille. Rajallinen määrä saatua tietoa ei anna nuorelle todellisia mahdollisuuksia päätöksentekoon, kun he eivät tiedä mitkä heidän vaihtoehtonsa todella ovat. (Paulsen & Thomas, 2018, s. 167.) Tutkimuksen mukaan nuoret myös kaipaavat akuutisti tietoa, jotta heidän kokemuksensa osallisuudesta vahvistuisi. Nuoret kaipaavat runsaasti tietoa jälkihuoltoon siirtymisestä sekä omista oikeuksistaan. (Inkinen & Lorentz, 2022, s. 32.)

Osassa tutkimuksista korostuu nuorten vahvuuden tunne itsestään sekä tahto selvittää (Törrönen & Vauhkonen, 2012, s. 76). Suurin osa sijaishuollosta

itsenäistyvistä tuntee olevansa valmiita aikuisuuteen. Heillä on optimistinen näkemys omista itsenäistymistaidoistaan ja tulevaisuuden odotukset ovat positiivisia. He kokevat olevansa aikuisia, koska vaikeat lapsuuden kokemukset ja lapsuuden perheestä erottaminen on pakottanut heidät kasvamaan aikuiseksi varhain ja nopeasti. (Häggman-Laitila ym., 2019, s. 656.) Nuoret ovat kokeneet myös ylpeyttä muuttaessaan pois tarvitsevuudesta. Osa on kokenut tuen saamisen holhoamisena tai tunteneensa tulleen kohdelluksi lapsena, vaikka itse on tuntenut olevansa vastuullisempi ja kypsempi kuin moni samanikäisistä nuorista. (Adley & Jupp Kina, 2017, s. 102.) Osa nuorista ei siis vain selviydy vaan kukoistaa siirtymävaiheessa aikuisuuteen. Toisaalta osalla on vaikeuksia, mikä viittaa siihen, että nuoren yksilöllisen kehittymisen huomioiminen olisi tarkoituksenmukaisempaa kuin biologisen iän raja itsenäistyessä. (Liabo ym., 2017, s. 189.)

Palvelut voivat jopa vahvistaa osattomuuden ja kuulumattomuuden kokemuksia joidenkin nuorten kohdalla (Törrönen & Munn-Giddings, 2018, s. 155). Jotkut nuorista kuvasivat, ettei heillä ollut mahdollisuutta osallistua tai heille ei edes kerrottu tärkeistä päätöksistä. Vaikka nuoret kuvailivat olevansa keskiössä siirtymiä suunniteltaessa, silti heidän kertomuksissaan kuvailtiin aikuislähtöisiä siirtymiä. Osa kuvailee enemmän myötäilevänsä päätöksiä kuin osallistuvansa aktiivisesti niiden tekemiseen. Samanaikaisesti työntekijät kertovat virallisista mahdollisuuksista osallistua palveluiden kehittämiseen, mutta nuoret tarttuvat mahdollisuuksiin vaihtelevasti. (Liabo ym., 2017 s. 188.)

Nuoret ovat tuoneet esiin erilaisia huolia työntekijöiden kanssa asioidessaan, joita ovat puutteet tiedon saamisessa, osallistamisessa ja yhteistyössä. Nuorilla on tunne, ettei heitä kuunnella eikä heidän mielipiteitänsä ole otettu huomioon. Puutteet osallistamisessa ovat nuorten mukaan jatkuneet sijaishuollon kanssa heidän koko lapsuutensa ajan. Aikaisimpina kouluvuosina heidät on joko harvoin tai jos koskaan kutsuttu neuvotteluihin, eikä heille sen takia ole tullut mahdollisuutta osallisuuteen. Iän myötä heidät on kutsuttu neuvotteluihin, mutta he ovat kokeneet mielipiteitensä jääneen vähälle huomiolle, kun neuvottelut ovat luonteeltaan epävirallisia tai neuvoa-antavia. (Paulsen & Thomas, 2018, s. 166.)

Nuoret kuvaavat vahvuuksia korostavan neuvonnan sekä rohkaisevan työskentelyotteen olevan avuksi kehittääkseen uskoa itseensä ja siihen, mitä he voivat saavuttaa tulevaisuudessa. Nuorilla on myös kokemuksia elämänsä aikana kohdatuista aikuisista, koulussa ja lastensuojelussa, joilla on matalat odotukset sille, mitä nuori voi saavuttaa. Aikuiset vaikuttavat siltä, etteivät usko nuoren pärjäävän elämässään, mikä voi jättää nuorelle epävarman olon siitä mitä he voivat saavuttaa tulevaisuudessaan. Siksi vahvuuksia korostavan neuvonnan tärkeä tehtävä on valaa uskoa nuoreen ja tämän kykyihin. Ilman tällaista tukea nuorella ei välttämättä ole tarvittavaa itsetuntoa, jotta he voisivat nähdä omien panostuksiensa arvoa yhteisölle, mikä voi myös vaikuttaa yhteiskuntaan kuulumisen tunteeseen. (Paulsen & Thomas, 2018, s. 167–168.) Nuorten mahdollisuudet saavuttaa onnistumisen tunteita, sekä koulutuksellisesti että muutoinkin, ja työelämään valmistaminen ovat tärkeitä, jotta he voivat yltää parhaimpaansa (Dixon, 2008, s. 215).

Tiedollisen tuen eli olennaisen ja hyödyllisen tiedon saaminen on tärkeää, jotta nuori voi tehdä omaa elämäänsä koskevia päätöksiä. Tarpeellisen tiedon saaminen on myös yhteydessä osallisuuteen. (Okland & Oterholm, 2022, s. 2.) Nuorilla tulisi olla kattavasti ja laajasti tietoa oikeuksistaan ja jälkihuollon mahdollisuuksista. Tiedon puuttuminen voi johtaa epäoikeudenmukaisuuden tunteeseen, jos nuori esimerkiksi saa tietää vasta jälkihuollon loppupuolella oikeudestaan jälkihuollon harrastusrahaan tai itsenäistymisvarojen käyttömahdollisuuksista. Nuoret ovat korostaneet unelmien jälkihuoltoa nuorten foorumissa rakentaessaan muiden teemojen lisäksi osallisuuden tärkeyden. (Inkinen & Lorentz, 2022, s. 34, 36.)

5 POHDINTA

5.1 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyötä varten on kerätty jo olemassa olevaa tutkimustietoa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan mukaan opinnäytetyössä tulee ottaa asianmukaisella tavalla huomioon muiden tutkijoiden tekemä työ sekä saavutukset ja heidän julkaisuihinsa on viitattu asianmukaisella tavalla ja niille on annettu niille kuuluva arvo ja merkitys opinnäytetyössä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023). Opinnäytetyössä tämä on otettu huomioon. Tekstissä on tuotu esille aineiston alkuperä, tekijät ja lähteet ohjeiden ja lainsäädännön mukaisesti. Koska kyseessä on kuvaileva kirjallisuuskatsaus, opinnäytetyössä ei ole kerätty ja säilytetty henkilötietoja tai haettu suostumusta esimerkiksi haastatteluja varten. Arene on määritellyt, että hyvän tieteellisen käytännön, rehellisyyden, huolellisuuden, avoimuuden ja kunnioituksen tutkijoita kohtaan tulee ohjata opinnäytetyön tekemistä (Arene, 2019, s. 8–9). Edellä mainitut asiat on otettu huomioon opinnäytetyössä.

Tiedon luotettavuuteen liittyy olennaisesti tutkimusaineiston keruu ja käsittely (Kuula, 2011, luku Etiikka ja tieteen arvot). Kerätyn aineiston laatu on varmistettu hakemalla aineistoa luotettavista hakupalveluista kirjaston informaation apua käyttäen. Aineistoa on pyritty keräämään kattavasti ja laajasti, jotta on voitu tehdä mahdollisimman luotettavaa pohdintaa aiheesta. Aineiston keruussa ja sen analysoinnissa on huomioitu myös tutkimusten ajankohtaisuus. Aineiston keruussa on pyritty suhtautumaan avoimesti ja ennakkoluulottomasti aiheesta löydettyyn tutkimustietoon. Aineiston tarkemmassa valikoimisessa sekä tulkinnassa on huomioitu kuitenkin taustalla vaikuttavat omakohtaiset uskomukset ja arvot, jotka voivat vaikuttaa tuloksiin.

Kirjallisuuskatsaukseen päätyneet aineisto on melko suppea sisältäessään 13 eri artikkelia, joten sen perusteella ei ole tehty selkeitä johtopäätöksiä. Sen sijaan aineistosta ilmi tulleita tuloksia on käsitelty kattavasti ja loppuun on koottu niistä herännyttä pohdintaa. Aineiston pohjalta saatujen tulosten luotettavuuteen on voinut vaikuttaa myös osan tutkimusten kohdalla niiden vieraskielisyys, jonka

vaatimassa käännoistyössä on kuitenkin pyritty huolellisuuteen. Saatujen tulosten luotettavuuteen on voinut vaikuttaa myös osan tutkimusten pieni osallistujamäärä, minkä vuoksi yleistä tuloksista ei voi tehdä. Nämä tulokset ovat kuitenkin osaltaan olleet linjassa muista tutkimuksista saatujen tulosten kanssa. Lisäksi joidenkin tutkimusten tulokset käsittelevät lastensuojelun ammattilaisten näkemyksiä kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten kokemuksista, mikä on tulosten luotettavuuden kannalta huomioitavaa.

Kirjallisuuskatsausta koskevaa ohjausta ja palautetta on saatu opinnäytetyötä ohjaavilta opettajilta sekä seminaareissa opponenteina toimineilta opiskelutovereilta työn eri vaiheissa. Lisäksi ideointi- sekä suunnitelmavaiheessa kommentteja on saatu myös työelämäkumppanilta. Saadut näkemykset ovat osaltaan vaikuttaneet opinnäytetyössä tehtyihin valintoihin sekä ohjanneet sen suuntaa. Muilta saadut kommentit ovat myös toimineet tukena opinnäytetyön puolueettomuudelle.

5.2 Opinnäytetyön tulokset

Opinnäytetyössä tutkittiin kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten itsenäistymisvalmiuksiin vaikuttavia asioita. Tarkoituksena oli kerätä ajankohtaista tietoa siitä, mitä tutkimuksia kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten itsenäistymisestä on tehty ja selvittää, mitkä asiat vaikuttavat kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten itsenäistymiseen. Tavoitteena oli koota olemassa olevaa tietoa työelämäkumppanille aiheesta, jotta tietoa olisi helposti saatavilla ja sitä olisi mahdollista hyödyntää asiakastyössä sekä oman toiminnan kehittämisessä.

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä haettiin tuloksia siihen, miten kodin ulkopuolelle sijoitetun nuoren itsenäistymistä voidaan tukea. Nuoren itsenäistymisen tukemiseen vaikuttavia asioita löytyi usealta eri osa-alueelta ja useista tutkimuksista löydetyistä tuloksista voidaankin havaita, että moni asia linkittyy ja liittyy toisiinsa. Tämä herättää ajatuksia siitä, riittääkö yhteen asiakokonaisuuteen puuttuminen nuoren kokonaistilanteen parantamiseen tai onko olemassa yksinkertaisia tapoja parantaa nuorten itsenäistymisvalmiuksia.

Itsenäistymisvaiheessa kodin ulkopuolelle sijoitetut nuoret tarvitsevat vahvaa tukea ja lähiohjausta yhteiskunnalta (Hirschovits-Gerz ym., 2022, s. 24, s. 27). Itsenäistymiseen valmistautumisesta huolimatta vastuun ottaminen omasta elämästään voi tuntua nuoresta haastavalta (Törrönen & Vauhkonen, 2012, s. 57). Sekä Hirschovits-Gerzin ja kumppaneiden (2022) että Törrösen ja Vauhkonen (2012) tutkimuksissa tunnistetaan nuoren tarve tukeen itsenäistymisvaiheessa. Vaikuttaa siltä, että ammattilaiset ymmärtävät nuoren tuen tarpeen, mutta kirjallisuuskatsauksen tutkimusten tuloksista käy ilmi, että nuorten käsitys omista itsenäistymisvalmiuksistaan poikkeaa jonkin verran ammattilaisten näkemyksistä. Nuorten oma käsitys tuntuu olevan joskus optimistisempi, kun taas ammattilaisilla niin sanotusti realistisempi. Tätä tukee tutkimustieto siitä, että nuorten odotukset sijaishuollon päättymisen jälkeisestä elämästä ovat poikenneet jonkin verran koe-tusta todellisuudesta. Olisiko itsenäisen arjen vaatimista taidoista mahdollista muodostaa realistisempi käsitys nuorille jo varhaisemmassa vaiheessa ja näin tukea nuoren itsenäistymisvalmiuksia?

Tutkimuksissa tuli esiin oman taustan ja elämäkokemusten käsittelyn tärkeys itsenäistymisvaiheen onnistumisen kannalta. Osassa tutkimuksista nuoret toivat esiin sen, että oman taustan ja elämäkokemusten käsittely voisi olla turvallista jälkihuollossa ja osassa mainittiin taustan huomioiminen ja sen kanssa työskentely sijaishuollon aikana. Kodin ulkopuolelle sijoitetuilla on todennäköisesti tarve käsitellä sijoitukseen johtaneita tapahtumia ja myös sijoituksen aikana tapahtuvia asioita. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten itsenäistymisvaiheen tukemiseksi työskentelyssä tulisi ottaa huomioon nuoren yksilöllisyys ja valmius käsitellä tapahtumia. Tämä vaatii ammattilaisilta yksilöllisten tilanteiden huomioimista ja puheeksi ottoa. Nuoren omaa mielipidettä ja toiveita tulisi kuulla. Ihmissuhdeperustaisessa työskentelyssä keskiössä on vuorovaikutuksessa syntyvän luottamuksellisen suhteen rakentaminen asiakkaan ja ammattilaisen välille, mikä mahdollistaa hankalien asioiden ja kipeiden elämäntilanteiden käsittelyn (Nousiainen ym., 2016, s. 13). Sijais- ja jälkihuollon työntekijöillä tulisi olla valmiuksia ihmissuhdeperustaiseen työskentelytapaan, mikä mahdollistuu silloin kun työntekijöillä on tarpeeksi aikaa tutustumiseen ja yhteydenpitoon. Lastensuojelun käsikirjassa

myös korostetaan sitä, että työntekijällä tulisi olla asiakkaita vain sen verran, että yhteydenpitoon ja asiakkaiden tukemiseen on riittävästi aikaa (Jälkihuolto, i.a.).

Kirjallisuuskatsauksen tulosten mukaan sosiaalialan ammattilaisen tulisi huomioida sosiaalisen tuen ja osallisuuden lisäksi nuoren terveys ja hyvinvointi, jotka myös vaikuttavat nuoren itsenäistymiseen. Mielenterveyden tukeminen on varmasti lastensuojelussa työskenteleville ammattilaisille itsestään selvää, mutta onko fyysisen terveyden merkitystä otettu tarpeeksi hyvin huomioon? Fyysistä terveyttä tukevat terveelliset elintavat, kuten riittävä uni, liikunta ja terveellinen ruokavalio. Näiden noudattamiseen varmasti pyritään lastensuojelussa, mutta tuleeko terveellisistä elintavoista itsenäistyville nuorille rutiineja, joita he noudattavat omilleen muuttaessa? Terveiden ja hyvinvoinnin ollessa kunnossa nuorella on paremmat mahdollisuudet keskittyä kouluttautumiseen ja työhön. Hyvä fyysinen ja psyykinen terveys on perustana onnistuneelle itsenäistymiselle.

Tuloksia saatiin Suomen lisäksi muista Eurooppaan kuuluvista maista, joita olivat Iso-Britannia, Ruotsi ja Norja. Kuinka paljon tuloksiin vaikuttavat eri maiden lastensuojelu- ja jälkihuoltojärjestelmät ja -palvelut? Ovatko kaikki tulokset sovellettavissa Suomeen? Voidaan kuitenkin ajatella nuorten elämään kuuluvien osalueiden olevan melko yhtenäisiä näiden maiden välillä, minkä perusteella eri maiden nuorten kokemukset itsenäistymiseen liittyvistä asioista tuntuvat aiheelliselta ottaa huomioon pohdittaessa suomalaisten kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten itsenäistymisvalmiuksien tukemista.

Toisena tutkimuskysymyksenä opinnäytetyössä oli se, mitkä asiat vaikuttavat heikentävästi kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten itsenäistymiseen. Lapsuuden haitalliset kokemukset voivat vaikuttaa siten, että nuoresta voi tuntua vaikealta pyytää apua ja ottaa sitä vastaan (Yliruka ym., 2020, s. 25). Tätä huomiota tukee myös kirjallisuuskatsauksen tulokset. Tulosten perusteella joillakin nuorilla on vahva tahto selviytyä itsenäisesti sekä jossain tapauksissa nuoret kokivat haasteelliseksi ottaa tukea vastaan. Tämä herättää ajatuksia siitä, jääkö osa nuorista näiden syiden vuoksi lopulta ilman itsenäistymisvaiheen vaatimaa tukea, mikäli sitä ei tarjota heille tarpeeksi pitkäjänteisesti. Tätä ajatusta tukee tutkimuksessa esiin noussut nuorten toive ammattilaisten vahvemmassa sitoutumisesta

sekä johdonmukaisuudesta. Jälkihuollon toteuttamisessa on tärkeää yksilöllisyys, jolloin huomioidaan nuoren elämäntilanne ja voivavarat tukea järjestettäessä (Pukkio & Hipp, 2016, s. 9, s. 14).

Tuloksissa näkyy ristiriitaisuuksia nuorten kokemuksissa sijais- ja jälkihuollon työntekijöitä kohtaan. Joidenkin nuorten kokemukset näyttäytyivät positiivisina, kun taas jotkut kokivat esimerkiksi jäävänsä vaille aitoa kiinnostusta tai välittämistä. Toisaalta tämä tuntuu luonnolliselta, kun kyse on ihmisten välisestä yhteistyöstä ja -työskentelystä. Ammatillisella on kuitenkin vastuu kohdata ja tukea erilaisia nuoria, myös niitä hankalammiksi koettuja ja niitä, joilla voi olla puutteita sosiaalisissa taidoissa.

Aineistosta saatujen tulosten mukaan osallisuuden kokemukseen ja tätä kautta itsenäistymiseen heikentävästi vaikuttavat seikat liittyvät siihen, ettei nuorille kerrottu heitä koskevista päätöksistä, eikä heidän mielipiteitään otettu huomioon. Tätä tukee osallisuuden määritelmä sen vastavuoroisuudesta sekä siitä, että itseä koskeviin asioihin vaikuttaminen ei onnistu, mikäli asioiden käsittelyyn ei päästä mukaan tai niistä ei saada tietoa (Lapsen osallisuus, 2022). Lisäksi tutkimusten tuloksista esiin noussut tärkeä seikka koski nuorten käsityksiä ja tietämystä omista oikeuksistaan. On harmillista, mikäli osa nuorista kokee epäoikeudenmukaisuuden tuntemuksia siitä, ettei heille ole kerrottu heitä koskevista oikeuksista ja heille kuuluvista asioista. Ammatilaisten toiminnasta lähtöisin olevat epäoikeudenmukaisuuden kokemukset voivat pahimmillaan johtaa tulevaisuudessaakin negatiiviseen tai jopa välttelevään suhtautumiseen koskien erilaisten viranomaisten kanssa työskentelyä vaativien asioiden hoitamista.

Löydettyjen tutkimusten mukaan nuoren itsenäistymiseen vaikuttaa heikentävästi merkityksettömyyden ja yksinäisyyden tunteet. Sosiaalisen tuen ja läheisten aikuisten puute nuoren elämässä itsenäistymisvaiheessa voi aiheuttaa yksinäisyyttä. Nuorten toivomus siitä, että he kokevat olevansa merkityksellisiä on inhimillinen ja ymmärrettävä. Nuorten kanssa työskenteleviltä ammattilaisilta tämä vaatii aitoa kiinnostusta nuorta kohtaan ja luottamuksellisen suhteen syntymistä. Nuorta tulisi myös tukea sosiaalisten suhteiden ylläpitämisessä ja tukiverkon laajentamisessa sekä sijais- että jälkihuollossa.

Opinnäytetyön teoreettiset lähtökohdat ovat toimineet tukena löydetyille tuloksille. Osa keskeisistä käsitteistä toistui tuloksissa, mutta osa taas jäi uupumaan. Löydetyissä tuloksissa eivät korostuneet käsitteet integraatiosta tai nivelvaiheesta. Nivelvaiheen sijaan useammassa tutkimuksessa puhutaan itsenäistymisestä siirtymävaiheena, joka toisaalta voidaan nähdä eräänlaisena nivelvaiheena, eri termiä vain käyttäen. Integraation käsitettä ei mainittu sananmukaisesti käsitellyissä tutkimuksissa, mutta tuloksissa voi nähdä viitteitä siitä, eli nuoren integroimisesta yhteisöön, yhteiskuntaan ja instituutioihin kuten kouluun ja harrastuksiin. Kodin ulkopuolelle sijoitetun nuoren itsenäistymisvalmiuksia sekä yhteiskuntaan integroitumista voidaan tukea tulevaisuuteen tähtäävällä työskentelyllä, jonka tavoitteena on nuoren kouluttautuminen ja pääsy työelämään. Kouluttautuminen ja työelämään tähtääminen korostui useammassa tutkimuksessa.

Löydetyt tulokset osoittavat, että itsenäistymisvalmiuksiin kohdistuvaa työskentelyä tulisi vielä kehittää ja että niiden vahvistaminen vaatii ammattilaisilta kokonaisvaltaista nuoren tilanteen huomioimista. Tämän vuoksi itsenäistymisvalmiuksia vahvistavaa työskentelyä koskevia tutkimuksia tarvitaan vielä lisää. Kokonaisuudessaan kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten itsenäistymisestä on tehty melko vähän tutkimuksia, mutta niitä on tehty laajemmin koskien nuoria yleisesti. Tämä myös osaltaan voi vahvistaa juuri kodin ulkopuolelle jääneiden nuorten tilanteen erityispiirteiden huomiotta jäämistä, kun kaikille nuorille kohdistuu ulkoapäin samanlaisia odotuksia.

5.3 Ammatillinen kehittyminen

Opinnäytetyöprosessin aikana tapahtunutta ammatillista kehittymistä on tarkasteltu sosiaalialan AMK-verkoston hyväksymien kompetenssien kautta (Sosiaalialan AMK-verkosto, i.a.). Opinnäytetyön tekeminen on vahvistanut ymmärrystä kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten itsenäistymisvaiheen suojaavista- ja riskitekijöistä, mikä auttaa ennalta ehkäisevän työn näkökulmien ja soveltuvien työmenetelmien pohtimisessa ja arvioinnissa.

Tiedon tuottamisen osaaminen ja arviointi hyvinvoinnin edistämiseksi on osa sosiaalialan ammattilaisen kompetensseja (Sosiaalialan AMK-verkosto, i.a.). Opin­näytetyöprosessi on vahvistanut ammatillista osaamista tutkimuksen tekemissessä sekä opettanut kaiken kaikkiaan paljon tiedon hankinnasta. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus ei ollut ennalta käsitteenä tai prosessina tuttu, joten opin­näytetyötä tehdessä oltiin uuden äärellä. Kirjallisuuskatsauksen teko opetti tuottamaan ja arvioimaan tietoa, jota voidaan käyttää hyvinvoinnin edistämiseen. Prosessi on kehittänyt myös kriittistä ajattelua. Lisäksi opin­näytetyöprosessi on kokonaisuudessaan syventänyt tietämystä jo ennalta opituista asioista valitusta teemasta sekä laajentanut tietämystä teeman ympäriltä.

Sosiaalialan AMK-verkoston kompetensseissa alan eettiseen osaamiseen kuuluu se, että osaa asettua yhteiskunnassa haavoittuvassa asemassa olevien puolelle sekä yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen. (Sosiaalialan AMK-verkosto, i.a.). Opin­näytetyöprosessin aikana tämä osaaminen on kehittynyt ja opin­näytetyön aihe jo itsessään on asettanut pohtimaan tekijöitä, joilla on mahdollista vaikuttaa yhteiskunnallisesti haavoittuvassa asemassa olevien yksilöiden elämään.

Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen on osa sosiaalialalla tarvittavaa osaamista, joka sisältää muun muassa kyvyn ammatilliseen kriittiseen reflektioon, huono-osaisuutta ja hyvinvointia tuottavien rakenteiden analysoinnin osaamisen sekä osallisuuden edistämisen (Sosiaalialan AMK-verkosto, i.a.). Opin­näytetyön aihe on ajankohtainen ja tärkeä myös isompien yhteiskunnallisten teemojen, kuten nuorten hyvinvoinnin, mielenterveyden edistämisen ja osallisuuden, näkökulmasta. Aihe ja siihen sisältyvät teemat ovat myös osaltaan tukeneet kriittisen ja osallistavan yhteiskuntaosaamisen kehittymistä. Opin­näytetyöprosessi onkin antanut valmiuksia edistää nuorten osallisuutta ja ehkäistä syrjäytymistä ja huono-osaisuutta sekä oppia toimimaan nuorten itsenäistymisvalmiuksia vahvistuen.

Kirjallisuuskatsaukseen valikoituneiden kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten kokemuksia näkyväksi tekevien tutkimusten tuloksiin perehtyminen vahvasti osaltaan asiakastyön osaamista (Sosiaalialan AMK-verkosto, i.a.), mikä näkyy muun

muassa hyvinvoinnin suojaavien- ja riskitekijöiden tunnistamisessa asetettujen tutkimuskysymyksien pohjalta.

5.4 Opinnäytetyön tulosten hyödynnettävyys ja sovellettavuus

Opinnäytetyö tarjoaa työelämäkumppanille ajankohtaista tietoa kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten itsenäistymiseen liittyvistä teemoista. Tätä tietoa työelämäkumppanin on mahdollista hyödyntää toimintansa kehittämisessä sekä käytännön asiakastyössä. Kokonaisuudessaan kirjallisuuskatsaus voi toimia myös tukena ajatustyölle, joka ohjaa heidän työskentelyään sekä muistutuksena mahdollisesti jo olemassa olevien toimintamallien tarpeellisuudesta. Työelämäkumppanin kanssa käydyssä keskustelussa opinnäytetyötä aiotaan käyttää itsenäistymiskansion ja omavalvontasuunnitelman itsenäistymisen tukemisen -osion päivittämiseen (Heidi Vasama, henkilökohtainen tiedonanto 4.1.2023).

Opinnäytetyö voi hyödyttää yhtä lailla myös muita lastensuojelun ammattilaisia sekä muita kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten kanssa työskenteleviä ammattilaisia kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten itsenäistymisen tukemisessa. Voisivatko esimerkiksi opettajat ja koulujen muu henkilökunta hyötyä ajankohtaisesta ja kootusta tiedosta koskien kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten itsenäistymisvalmiuksia? Nuoren on tarkoitus viettää koulussa kuitenkin iso osa lapsuudestaan sekä nuoruudestaan ennen täysi-ikäisyyttä, jolloin koulun henkilökunnan roolia nuoren elämässä ei tulisi jättää huomiotta. Tutkimuksista saadut tulokset kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten heikommasta koulumenestyksestä verrattuna muihin ikätovereihin tukevat ajatusta siitä, että heidän kohdallaan koulun henkilökunnan tuki olisi ensisijaisen tärkeää.

Opinnäytetyö ei antanut suoria vastauksia soveltuviin työmenetelmiin ja -tapoihin, mutta tulokset kertovat mihin asioihin kiinnittää huomiota lastensuojelussa tai nuorten kanssa työskennellessä. Opinnäytetyötä on kuitenkin mahdollista hyödyntää erilaisten työmenetelmien ja käytäntöjen kehittämisessä sekä käyttöön-otossa. Opinnäytetyö voisi täten toimia pohjana menetelmien suunnittelussa,

jolloin myös käytettyjen menetelmien toimivuudesta ja tuloksellisuudesta tarvitaan jatkotutkimuksia.

LÄHTEET

- Adley, N., & Jupp Kina, V. (2017). Getting behind the closed door of care leavers: understanding the role of emotional support for young people leaving care. *Child & Family Social Work*. 22(1), 97-105.
- Arene. (9.1.2020). *Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset*. <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTI-KORKEAKOULU-JEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTI-SET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382>
- Dixon, J. (2008). Young people leaving care: health, well-being and outcomes. *Child & Family Social Work*. 13(2), 207-217. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2007.00538.x>
- Eronen, T. (2013). *Viisi vuotta huostaanotosta. Seurantatutkimus huostaanotettujen lasten institutionaalisista poluista*. (Raportti 4/2013). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-833-9>
- Fink, A. (2020). *Conducting Research Literature Reviews: From the Internet to Paper*. (5. p.). Sage.
- Harkko, J., Lehikoinen, T., Lehto, S., & Ala-Kauhaluoma M. (2016). *Onko osa nuorista vaarassa syrjäytyä pysyvästi? Nuorten syrjäytymisriskit ja aikuisuuteen siirtymistä tukeva palvelujärjestelmä*. Kela. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/170035/Tutkimuksia144.pdf>
- Heino, T., & Johnson, M. (2010). Huostassa olleet lapset nuorina aikuisina. Teoksessa U. Hämäläinen & O. Kangas (toim.), *Perhepiirissä* (s. 266–293). Kelan tutkimusosasto. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/17471/Perhepiirissa.pdf>
- Helne, T., Hänninen, S., & Karjalainen, J. (toim.). (2004). *Seis yhteiskunta – tahdon sisään!*. Minerva kustannus.
- Hirschovits-Gerz, T., Heino, T., Laine, T., & Lempinen, L. (2022). Nuoret, nuoruus ja palvelujärjestelmä. Teoksessa T. Hirschovits-Gerz, N. Weckroth, & T. Heino (toim.), *Ikkuna aikuistumiseen. Selvitys*

- lastensuojelun jälkihuollon ja ilman huoltajaa maahan alaikäisenä tulleiden nuorten tuesta ja palveluista* (s. 22–28). Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-815-6>
- Häggman-Laitila, A., Salokekkilä, P., & Karki, S. (2019). Young People's Preparedness for Adult Life and Coping After Foster Care: A Systematic Review of Perceptions and Experiences in the Transition Period. *Child & Youth Care Forum*, 48(5), 633–661. <https://doi.org/10.1007/s10566-019-09499-4>
- Inkinen, H., & Lorentz, R. (2022). Nuorten kokemuksesta nousevia kehittämissuhteita lastensuojelun jälkihuoltoon. Teoksessa T. Hirschovits-Gerz, N. Weckroth, & T. Heino (toim.), *Ikkuna aikuistumiseen. Selvitys lastensuojelun jälkihuollon ja ilman huoltajaa maahan alaikäisenä tulleiden nuorten tuesta ja palveluista* (s. 32–42). Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-815-6>
- Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. (2017). *Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa*. (Työpäpaperi 33/2017). Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-917-0>
- Juntunen, A. (2020). Nuoret ja elävä toimijuuden tunto elämänsä käännöksissä. *Janus* 28(1), 20–41. <https://doi.org/10.30668/janus.70093>
- Jälkihuolto. (i.a.) Teoksessa *Lastensuojelun käsikirja*. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>
- Kaasinen, M., Salokekkilä, P., & Häggman-Laitila, A. (2021). Experiences of Finnish care leavers of their involvement in the aftercare services for child welfare clients. *Health & Social Care in the Community*, 30(1), e95–e104. <https://doi.org/10.1111/hsc.13416>
- Kestilä, L., Väisänen, A., Paananen, R., Heino, T., & Gissler, M. (2012). Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuorina aikuisina. Rekisteripohjainen seuranta tutkimus Suomessa vuonna 1987 syntyneistä. *Yhteiskuntapolitiikka*, 22(6), 599–620. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2012121110277>
- Kotimaisten kielten keskus. (i.a.). Integraatio. Teoksessa *Kielitoimiston sanakirja*. Saatavilla 12.4.2022 <https://www.kielitoimiston-sanakirja.fi/#/integraatio>

- Kuula, A. (2011). *Tutkimuseetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Vastapaino.
- L 417/2007. Lastensuojelulaki. 13.4.2007/417. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- L 542/2019. Lastensuojelulaki. 12.4.2019/542 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L12P75>
- Lapsen osallisuus. (3.9.2022). Teoksessa *Lastensuojelun käsikirja*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lapsen-osallisuus#otsikko2>
- Liabo, K., McKenna, C., Ingold, A., & Roberts, H. (2017). Leaving foster or residential care: a participatory study of care leavers' experiences of health and social care transitions. *Child: Care, Health and Development*, 43(2), 182–191. <https://doi.org/10.1111/cch.12426>
- Marttunen, M., Huurre, T., Strandholm, T. & Viialainen, T. (2013). *Nuorten mielenterveyshäiriöt: Opas nuorten parissa työskenteleville aikuisille*. (Opas: 25.). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-647-2>
- Minilex. (i.a.) Lastensuojelun jälkihuolto. Saatavilla 24.11.2022 <https://www.minilex.fi/a/lastensuojelun-jalkihuolto>
- Nousiainen, K., Petrelius, P., & Yliruka, L. (2016). *Puheista tekoihin! Ylisukupolvisten ongelmien ehkäiseminen lastensuojelussa ja perhe- ja sosiaalipalveluissa*. (Työpaperi 20/2016). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-677-3>
- Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L., & Ruoppila, I. (2014). *Ihmisen psykologinen kehitys*. PS-kustannus.
- Okland, I., & Oterholm, I. (2022). Strengthening supportive networks for care leavers: A scoping review of social support interventions in child welfare services. *Children and Youth Services Review*, 138, 1–11. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2022.106502>
- Paulsen, V., & Thomas, N. (2018). The transition to adulthood from care as a struggle for recognition. *Child & Family Social Work*, 23(2), 163–170. <https://doi.org/10.1111/cfs.12395>

- Pukkio, S. & Hipp, T. (2016). *Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön*. Lastensuojelun keskusliitto. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Opas-lastensuojelun-jalkihuoltotyohon-120616-1.pdf>
- Salminen, A. (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. (Vaasan yliopiston julkaisuja. Opetusjulkaisuja 62. Julkisjohtaminen 4.) Vaasan yliopisto. https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf
- Sijaishuolto. (13.9.2019). Teoksessa *Lastensuojelun käsikirja*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto>
- Sosiaalialan AMK-verkosto. (i.a.). *Sosiaalialan tutkinnot ja kompetenssit*. Saatavilla 25.11.2022 <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/sosiaalialan-tutkinnot-ja-kompetenssit/>
- Stein, M. (2006). Research Review: Young people leaving care. *Child & Family Social Work*, 11(3), 273–279. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2006.00439.x>
- Timonen-Kallio, E., Yliruka, L., & Närhi, P. (2017). *Lastensuojelun terapeuttilaitoskasvatuksen mallinnus*. (Työpaperi 23). Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-866-1>
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. (uud. p.). Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (22.2.2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö*. <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanta-htk>
- Törrönen, M., & Vauhkonen, T. (2012). *Itsenäistyminen elämänvaiheena – osallistava vertaistutkimus sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten hyvinvoinnista*. SOS-lapsikylä ry. <https://www.sos-lapsikyla.fi/wp-content/uploads/2020/12/vertaistutkimus-SOS-Lapsikyla.pdf>
- Yliruka, L., Kantoluoto, A., Heino, T., Laine, T., & Hipp, T. (2020). *Itsenäistymistä ja hyvinvointia tukeva jälkihuolto ja nuorten aikuisten sosiaalisen työn mallinnus: Osana lastensuojelun VIP-nuoren palvelupolkua*. (Työpaperi 32). Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-552-0>

LIITE 1. Tiedonhaku- ja valintatulokset

Tietokanta	Hakusanat	Hakusa- noilla saa- dut tulok- set	Otsikon perusteella valitut	Tiivistelmän perusteella valitut	Hyväksytyt julkaisut
Finna	Lastensuojelu, asiakk*	1492	4	2	0
Finna	Lastensuojelu, it- senäistyminen	235	4	2	0
Julkari	lastensuojelu, it- senäistyminen	33	3	2	2
Ebsco	youth or adolescents or young people or teen or young adults, leaving care or care leavers or transition from care, independ- ent living	157	7	5	3
Ebsco	Child protection or child welfare, leaving care or care leavers or transition from care	340	12	6	4
Manuaali- nen haku					4
					Yhteensä: 13

LIITE 2. Kirjallisuuskatsauksen tutkimusaineiston kuvaus

Tutkimuksen tekijät, vuosi ja paikat	Tutkimuksen otsikko	Tutkimuksen tavoite ja tarkoitus	Tutkimusmenetelmä	Keskeiset johtopäätökset ja tulokset
Adley, N., & Jupp Kina, V., 2017, Lontoo ja Dundee, Iso-Britannia	Getting behind the closed door of care leavers: understanding the role of emotional support for young people leaving care	Tavoitteena oli tutkia sijaishuollosta itsenäistyvien näkemyksiä heidän emotionaalisesta tukiverkostaan.	Perusteellinen puolistrukturoitu haastattelututkimus, jossa haastateltiin kuutta 18–21-vuotiasta sijaishuollosta itsenäistyvää nuorta.	Haastateltavat kokivat emotionaalisen tukiverkon erittäin tärkeäksi. Haastatteluista nousi esiin kaksi asiaa, jotka vaikuttavat osallistujien tukiverkkoihin: sijaishuollosta lähtevien virheelliset käsitykset sijaishuollosta lähtemisen prosessista ja vaikeus ottaa vastaan tarjottua tukea.
Dixon, J., 2008, York, Iso-Britannia	Young people leaving care: health, well-being and outcomes.	Tavoitteena oli tutkia sijaishuollosta lähtevien terveyttä ja hyvinvointia ensimmäisten 12–15 kuukauden aikana itsenäistymisestä.	106 nuorta haastateltiin kolmen kuukauden sisällä sijaishuollosta itsenäistymisen jälkeen ja uudelleen 12 kuukauden kuluessa. Myös nuorten jälkihuolto-työntekijöitä haastateltiin. Nuoret täyttivät molemmilla kerroilla samat kaksi kyselylomaketta, jotka koskivat mielen-terveyttä ja yleistä hyvinvointia.	Tutkimuksessa tuli esiin, miten siirtyminen sijaishuollosta voi nostaa pinnalle ennen sijaishuoltoa ja sen aikana ilmenneitä ongelmia tai täysin uusia haasteita, jotka vaikuttavat nuorten terveyteen ja hyvinvointiin. Useat asiat ovat yhteydessä nuorten terveyteen ja hyvinvointiin, ja niiden arvioinnin ja tarkailun tulisi olla kokonaisvaltaista. Nuoria tulisi valmistella itsenäiseen elämään ja palveluihin pääsyn tulisi olla helpompaa.
Harkko, J., Lehtikoinen, T., Lehto, S. & Ala-Kauhaluoma M., 2016, Helsinki, Suomi	Onko osa nuorista vaarassa syrjäytyä pysyvästi? Nuorten syrjäytymisriskit ja aikuisuuteen siirtymistä tukeva palvelujärjestelmä	Tavoitteena oli selvittää nuorten köyhyys- sekä syrjäytymisriskejä, palveluprosesseja ja -tarpeita sekä hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä sekä tarkastella työstä syrjäytymisen riskiryhmiin kuuluvia nuoria.	Tutkimusaineisto koostui 119 600 kerätyistä rekisteriaineistosta, 150 nuorille tehdystä kyselystä ja 52 palvelujärjestelmän edustajan haastattelusta.	Ongelmat koulutukseen ja työhön kiinnittymisessä koskivat eniten nuoria, joilla syrjäytymiseen vaikuttavia riskitekijöitä oli useampia. Ongelmat ilmenivät sekä yksilötasolla että institutionaalisesti. Palvelukokonaisuuden toimintamalleihin käytetyillä resursseilla tulisi luoda kestäviä työuria myös heikommassa asemassa oleville.
Heino, T. & Johnson, M., 2010, Helsinki, Suomi	Huostassa olleet lapset nuorina aikuisina, Teoksessa Perhepiirissä	Tavoitteena oli tarkastella keskeisten instituutioiden kautta huostaan otettujen kiinnittymistä yhteiskunnan instituutioihin nuorina aikuisina, verrattuna väestön muihin	Kokonaisaineistoon perustuva seurantatutkimus. Tutkimus on tehty valtakunnallisia rekistereitä yhdistelemällä. Tutkimus on osa Pitkittäistutkimus huostaan otetuista lapsista Suomessa	Tutkimuksen tulosten tulkinta oli haastavaa, sillä lapset tai nuoret sekä lastensuojelulaitokset eivät ole samassa tilanteessa sijoituksen alussa ja lopussa. Tuloksesta kävi kuitenkin ilmi, että huostassa olleiden koulutustaso jää matalammaksi muihin ikätovereihin verrattuna.

		saman ikäisten tietoihin.	2010–2013 hanketta.	
Häggman-Laitila, A., Saloheikkilä, P. & Karki, S., 2019, Helsinki, Suomi	Young People's Preparedness for Adult Life and Coping After Foster Care: A Systematic Review of Perceptions and Experiences in the Transition Period	Tavoitteena oli kerätä, arvioida ja yhdistellä empiiristen tutkimusten tietoa entisten sijaishuoltoon siirtymisen käsityksiä ja kokemuksia itsenäistymisestä siirryttäessä aikuisuuteen.	Kirjallisuuskatsaus. 13 tutkimusartikkelia vuosilta 2010–2017.	Nuoret olivat melko luottavaisia tulevaisuutensa suhteen ja kyvystään itsenäiseen elämään. Erilaisista selviytymiskeinoista ja tilanteista riippumatta useimmat kohtasivat samoja haasteita työllistymisen, koulutuksen ja nuorelle luotettavan ihmisen suhteen. Nuoren persoonallisuuden piirteet, hyvä koulutus riittävät perusedellytykset turvalliseen elämään ja sosiaalinen tuki ovat siirtymisessä tukemisen taustalla.
Inkinen, H. & Lorentz, R. (2020), Vantaa, Suomi	Nuorten kokemuksesta nousevia kehittämistoiveita lastensuojelun jälkihuoltoon. Teoksessa, Ikkuna aikuistumiseen. Selvitys lastensuojelun jälkihuollon ja ilman huoltajaa maahan alaikäisenä tulleiden nuorten tuesta ja palveluista	Tavoitteena oli koota lastensuojelun asiakkaana olevien sekä itsenäistyneiden nuorten kokemuksia ja viestejä useista eri yhteyksistä ja useilta vuosilta ja peilata tuloksia jälkihuollon asiakkaiden näkökulmia tarkastelemaan laadulliseen tutkimukseen (Ikonen 2021).	Osa tieteellistä tutkimusraporttia.	Jälkihuollolla ja jälkihuollon työntekijällä on suuri rooli nuoren itsenäistymisen tukemisessa. Nuorilla on jälkihuoltoa kohtaan inhimillisiä toiveita, kuten konkreettiset neuvot ja rinnalla kulkeminen. Nuoret kokevat jälkihuollon ikärajan nostamisen mieleisenä asiana. Lastensuojelun jälkihuollon merkitystä ei tule aliarvioida ja myös päälle päin hyvinvoivien nuorten huomioiminen on tärkeää.
Kaasinen, M., Saloheikkilä, P., & Häggman-Laitila, A., 2022, Helsinki, Suomi	Experiences of Finnish care leavers of their involvement in the aftercare services for child welfare clients.	Tavoitteena oli kuvailla nuorten osallisuuden kokemuksia jälkihuoltopalveluissa itsenäistymisen vaiheessa.	Haastattelututkimus, jossa haastateltiin 16 lastensuojelun jälkihuollon asiakasta.	Läheinen yhteistyö työntekijöiden kanssa ja mahdollisuus saada tukea lisäsivät nuorten osallisuutta. Nuorten mielestä kehittämiskohteita ovat jälkihuollon perusarvot, tuen kokonaisvaltaisuus ja tulevaisuusorientoituneet työskentelytavat.
Liabo, K., McKenna, C., Ingold, A., & Roberts, H., 2016, Iso-Britannia	Leaving foster or residential care: a participatory study of care leavers' experiences of health and social care transition	Tavoitteena oli tutkia lastensuojelusta itsenäistyneiden nuorten ja heidän kanssaan työskentelevien ammattilaisten kokemuksia siirtymisissä lasten palveluista aikuispalveluihin sosiaali- ja terveyspalveluissa.	Haastattelututkimus, nuorten osallistavat tapaamiset ja yksilöhaastattelut (24 haastateltavaa) ja ammattilaisten (11 haastateltavaa) yksilöhaastattelut.	Sijaishuollossa olevien lasten mahdollisuuksia osallistua päätöksentekoon jo varhaisessa vaiheessa elämää tulisi lisätä, jotta he ovat valmiimpia aikuisuuteen ja sen tuomiin vaatimuksiin, odotuksiin ja mahdollisuuteen vaikuttaa.
Okland, I., & Oterholm, I., 2022, Oslo, Norja	Strengthening supportive networks for care leavers: A scoping review of social support interventions in child welfare services	Tavoitteena oli löytää tutkimuksia, joissa kuvailaan lastensuojelussa käytettäviä interventioita, ohjelmia ja menetelmiä, joita käytetään	Kirjallisuuskatsaus, 12 artikkelia.	Kirjallisuuskatsauksessa käy ilmi, että vain harvoja tutkimuksia sosiaalisen tukiverkoston vahvistamisesta lastensuojelussa on tehty, eikä suppean aineiston takia voi tehdä liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Kuitenkin löydettiin toiveikkaita

		tukiverkostojen vahvistamiseen tai parantamiseen.		esimerkkejä käytettävistä menetelmistä ja työtavoista.
Paulsen, V., & Thomas, N., 2018, Trondheim, Norja	The transition to adulthood from care as a struggle for recognition.	Tavoitteena oli tutkia miten tunnustamisen käsite, Honnethin mukaan, voi auttaa ymmärtämään nuorten kokemuksia tuesta sijaishuollosta pois siirtyäessä.	Haastattelututkimus, viisi kohde-ryhmähaastattelua (osallistujia 23) ja yksilöhaastattelut (22 nuorta).	Haastatteluista nousi esiin kolme teemaa, jotka olivat tärkeitä nuorten kokemuksissa lastensuojelusta itsenäistyessä: hyvä suhde välittäviin aikuisiin, kuulluksi tuleminen ja mahdollisuus vaikuttaa omaan elämään sekä tuen ja kannustuksen saaminen.
Törrönen, M., & Munn-Giddings, C., 2018, Helsinki, Suomi	Sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten emotionaalinen kiintymys, Teoksessa Nuoret palveluiden pauloissa	Tarkoituksena oli tarkastella nuorten siirtymävaiheen palvelukokemuksia kahdessa maassa, Suomessa ja Englannissa. Tavoitteena tuottaa tietoa nuorten kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista ja tunteista.	Yhteistutkimus, vertaishaastattelu, yhteensä 74 haastattelua (50 Suomesta ja 24 Englannista). Tulokset arvioitiin molemmissa maissa yhteisanalysillä nuorista, työntekijöistä sekä tutki-joista koostuvissa tutkimustiimeissä.	Molempien maiden aineistoissa korostui pysyvyyden ja vakauden tärkeys. Tutkimuksessa esiin nousseita teemoja olivat emotionaalisen kiintymyksen merkitys nuorelle, osattomuuden tunne sekä työntekijän avun merkitys. Nuorten toiveisiin vastaaminen vaatisi sijaishuollon tavoitteiden selkeyttämistä siten, että nuoren emotionaalista kiintymystä voidaan tukea.
Törrönen, M., & Vauhkonen, T., 2012, Forssa, Suomi	Itsenäistyminen elämänvaiheena: Osallistava vertais-tutkimus sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten hyvinvoinnista	Tutkimusaineiston tarkoituksena oli antaa arvokasta tietoa nuoren itsenäistymisestä ja tavoitteena parantaa sijaishuoltoa ja sen itsenäistymisvaihetta.	Osallistava ja toimintatutkimus sekä myös vertais-tutkimus. Haastattelijoilla on oma kokemus sijaishuollosta ja haastateltavat ovat olleet sijoitettuina olevia nuoria.	Tärkeiksi teemoiksi tutkimuksesta nousivat: sijoitettujen nuorten elämäntilanteiden moninaisuus, sijaishuollon päättymisen joustavuus, valmiudet arkielämän taitoihin, tuen antaminen opiskeluun tai työelämäntaitoihin, nuoren sosiaalisten verkostojen merkitys sekä köyhyyttä vähentävä ja tasa-arvoisuutta lisäävä palvelujärjestelmä.
Yliruka, L., Kantoluoto, A., Heino, T., Laine, T., & Hipp, T., 2020, Helsinki, Suomi	Itsenäistymistä ja hyvinvointia tukeva jälkihuolto ja nuorten aikuisten sosiaalityön mallinnus osana lastensuojelun VIP-nuoren palvelupolkua	Tavoitteena oli kuvata uudenlaisen toimintakulttuurin mukaista johtamisosaamisen ja jälkihuollon ammatillista osaamista.	Mallinnustyö, joka on osana Etelä-Suomen OT-tukikeskuspilottia.	Tutkimusperusteisen palvelupolun tärkeiksi toimintaperiaatteiksi nousivat oikea-aikaisuus, arkikeskeisyys, toiveikkuuden vahvistaminen, toimijuus, myönteisen minäkuvan vahvistaminen, psyykkisen ja fyysisen turvallisuuden turvaaminen sekä ennustettavuus ja joustavuus palveluissa.